

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Aanvraag tot erkenning en betoelaging als steunpunt voor het thema “Beleidsgericht onderwijsonderzoek”

Functioneel Bevoegd Minister	Viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits
Uiterste datum voor het inleveren van de aanvragen	13/04/2016-16u
Aanvragen in te dienen bij:	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Afdeling strategische beleidsondersteuning t.a.v. Evy Vogeeler Koning Albert II-laan 15 1210 Brussel evy.vogeeler@ond.vlaanderen.be en miekatrien.sterck@ond.vlaanderen.be

Inleiding

Dit document begeleidt de oproep voor aanvraag tot erkenning en betoelaging voor het steunpunt Beleidsgericht Onderwijsonderzoek.

Algemene en administratieve bepalingen

Definitie van steunpunt en thema

Het steunpunt beleidsgericht onderwijsonderzoek is een universitair steunpunt dat erkend wordt om op een geïntegreerde manier wetenschappelijke ondersteuning te bieden aan de overheid en dat daartoe een betoelaging ontvangt.

Regelgeving die van toepassing is

Artikel III.76 van de codex hoger onderwijs; <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14650#74>): “*Onder de voorwaarden bepaald door de Vlaamse regering zal de Vlaamse Gemeenschap universitaire steunpunten subsidiëren. Deze steunpunten bieden wetenschappelijke ondersteuning aan de overheid en aan de onderwijsinstellingen op het gebied van thema's door de Vlaamse regering vastgelegd. De ondersteuning moet zowel onderzoek als vorming en materiaalontwikkeling behelzen.*”

Meer informatie is terug te vinden op: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=12805#145227>

Beschrijving van de gevolgde procedure voor erkenning en betoelaging

Hieronder wordt een kort overzicht gegeven van de procedure voor de evaluatie van de voorstellen voor erkenning en betoelaging als steunpunt beleidsgericht onderwijsonderzoek.

De evaluatieprocedure dient de eigenheid en typische karakteristieken in rekening te brengen die men van het steunpunt beleidsgericht onderwijsonderzoek verwacht, met name het bereiken van een evenwicht en het realiseren van afstemming tussen:

- wetenschappelijkheid en beleidsrelevantie;
- de verschillende vooropgestelde (kern)opdrachten en taken;
- de algemene doelstellingen van het steunpunt en de thema-specifieke doelstellingen.

Daartoe wordt de volgende procedure doorlopen:

Stap 1: Beoordeling door beoordelingscommissie

Na de bepaling van de ontvankelijkheid (zie artikel 3 van het hogergenoemde besluit) van de ingediende voorstellen, zullen ze beoordeeld worden door een door de minister van Onderwijs samengestelde beoordelingscommissie. Deze beoordelingscommissie zal bestaan uit vertegenwoordigers van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming en wetenschappelijke peers.

De voorstellen zullen beoordeeld worden op de volgende 7 criteria:

Criteria op het vlak van kwaliteit van de meerjarenplanning

- wetenschappelijke kwaliteit;
- kwaliteit van valorisatievoorstellen (inclusief indicatie van valorisatie-activiteiten en – partners);
- relevantie en bruikbaarheid voor het beleid;
- kwaliteit en haalbaarheid van de meerjarenplanning met verschillende te realiseren doelstellingen en tijdsplanning

Criteria op het vlak van expertise en complementariteit van de indieners

- inbreng van en complementariteit van expertise en ervaring; alsook de kwaliteit van het in het verleden gepresteerde beleidsrelevant werk;

kwaliteit van het organisatie- en personeelsplan, incl. de voorgestelde taakverdeling en de voorgestelde managementsaanpak, de coördinatie en samenhang tussen de deelnemende onderzoeksgroepen en het geïntegreerd samenwerken tussen verschillende disciplines

Criteria op het vlak van middelen

- begroting en efficiënte inzet van middelen.

De toetsing aan de beoordelingscriteria gebeurt aan de hand van de schaal 'onvoldoende, voldoende, goed, zeer goed'.

Een ingediend voorstel komt enkel in aanmerking voor rangschikking en ev. betoelaging op voorwaarde dat er

- voor alle criteria minstens de score voldoende wordt behaald
- op het criterium 'begroting en efficiënte inzet van middelen' minstens de score 'goed' behaald wordt,
- op minstens 3 andere van de 7 hogergenoemde criteria de score 'goed' behaald wordt,

Stap 2: Advies

Op basis van de beoordeling van de beoordelingscommissie, zal er een evaluatierapport opgemaakt worden en een advies ten behoeve van de Vlaamse Regering worden geformuleerd.

Stap 3: Beslissing tot erkenning en betoelaging door de Vlaamse Regering

Het evaluatierapport en het advies worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering, die beslist tot erkenning en betoelaging van het steunpunt. Een afwijking van het advies dient terdege gemotiveerd te worden.

Stap 4: Afsluiting beheersovereenkomst

Eénmaal beide partijen, de indieners van het geselecteerde voorstel voor het steunpunt en de Vlaamse Regering, na onderhandeling tot een akkoord gekomen zijn omtrent onder meer de betoelaging, het meerjarenprogramma, de wijze van samenwerking, de verspreiding van de resultaten en de kennisoverdracht en de manier waarop er geëvalueerd zal worden, zal er tussen het steunpunt en de minister bevoegd voor Onderwijs een beheersovereenkomst afgesloten worden voor de periode 1 juli 2016- 31 augustus 2020.

Beschrijving van de procedure die zal worden gevolgd om het steunpunt aan te sturen en op te volgen

De steunpunt**beheersovereenkomst** bepaalt minstens de volgende elementen:

- de voorziene middelen, binnen de perken van de beschikbare kredieten;
- de rechten en plichten van de contractanten;
- de meerjarenplanning met de te realiseren doelstellingen en bijhorende tijdsplanning
- de wijze van samenwerking;
- diverse aspecten m.b.t. eigenaarschap, gebruik van onderzoeksresultaten en data en de verspreiding van de resultaten en de kennisoverdracht;
- de wijze waarop de beheersovereenkomst zal worden geëvalueerd;

- de verslaggeving.

Jaarlijks legt het steunpunt aan de minister bevoegd voor Onderwijs een **jaarverslag** voor met de uitgevoerde activiteiten en de planning voor het volgende werkingsjaar. Op basis van deze jaarverslagen kan de stuurgroep, in het licht van een verschuiving van beleidsprioriteiten of het ontstaan van korte termijn behoeften inzake beleidsrelevant onderzoek, in overleg met het steunpunt beslissen de geplande werkzaamheden voor het volgende jaar aan te passen of bij te sturen en beslissingen treffen over de invulling van de 'vrije ruimte' (zie verder).

De activiteiten van het steunpunt worden opgevolgd door een door de minister bevoegd voor Onderwijs samengestelde **stuurgroep**. De stuurgroep heeft als opdracht de uitgevoerde jaaractiviteiten en de planning voor het komende jaar te toetsen aan het meerjarenplan en kan terzake aanbevelingen geven aan het steunpunt en aan de Vlaamse regering. Het departement Onderwijs en Vorming verzorgt het secretariaat.

De stuurgroep oefent onder meer volgende bevoegdheden uit:

- ✓ de aansturing van het onderzoek en de valorisatie, als vermeld in het meerjarenplan, en door middel van de opvolging van de jaarplanningen en jaarverslagen;
- ✓ de bewaking van het tijds kader, als vermeld in het meerjarenplan;
- ✓ het formuleren van advies over het jaarverslag met de gevoerde activiteiten en de planning voor het volgende werkjaar;
- ✓ de controle op de financiële uitvoering van het meerjarenplan en de begroting;
- ✓ de bewaking van de geïntegreerde werking tussen de verschillende programmalijnen;
- ✓ advies formuleren over de formele erkenning of weigering van publicaties en andere output;
- ✓ advies formuleren om ev. onderzoek stop te zetten, in geval een onderzoek niet uitgevoerd wordt zoals vooropgesteld.

Deze stuurgroep bestaat uit een vertegenwoordiger van het kabinet, ambtenaren van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, een vertegenwoordiger van de onderwijsinspectie, een vertegenwoordiger van de Vlaamse Onderwijsraad en een vertegenwoordiger van de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen.

De promotor-coördinator maakt ook deel uit van deze stuurgroep, zonder stemrecht (bijv. inzake ev. (tijdelijk) embargo op een onderzoek, gunning van een adhoc opdracht, ...).

Deze stuurgroep komt 1 à 2 keer per jaar samen en doet, zoals hierboven beschreven, de algemene projectopvolging.

Daarnaast is er **per thematische onderzoekslijn** (zie verder) een **opvolgingsgroep** die de inhoudelijke en procesbewaking opneemt. Een opvolgingsgroep bestaat uit alle promotoren van onderzoek binnen deze onderzoekslijn, vertegenwoordigers van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming en, afhankelijk van de thematiek, andere stakeholders (onderwijskoepels, vakbonden, andere onderzoekers,...). De opvolgingsgroep is verantwoordelijk voor de concrete opvolging van elk onderzoek, zowel naar wetenschappelijke kwaliteit, beleidsrelevantie als naar het valorisatietraject. Per onderzoekslijn is er een vaste kern van leden en afhankelijk van het op dat moment lopende specifieke onderzoek kan de samenstelling van bijkomende leden veranderen in functie van expertise en betrokkenheid.

Deze opvolgingsgroep adviseert de stuurgroep over de aansturing van de onderzoeken binnen de betreffende thematische onderzoekslijn. De stuurgroep is verantwoordelijk voor de bepaling van de samenstelling van de opvolgingsgroepen.

De stuurgroep en opvolgingsgroep per onderzoekslijn hanteren bij hun werkzaamheden een **huishoudelijk reglement**, dat ten minste de stemverhoudingen en –procedure in de schoot van de stuurgroep en de verhouding tussen de stuurgroep en de opvolgingsgroepen regelt.

Bijkomende inlichtingen

Eventuele bijkomende inlichtingen of antwoorden op inhoudelijke vragen over de oproep kunnen verkregen worden bij:

Dhr. Jeroen Backs
Departement Onderwijs en Vorming
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Jeroen.backs@ond.vlaanderen.be
T 02 553 95 63 M 0486 89 07 08

Inhoudelijke bepalingen

De inhoudelijke bepalingen geven een thema-specifieke omschrijving van de context van het steunpunt en de verwachtingen ten aanzien van het steunpunt inzake doelstellingen, programma, organisatie, interne en externe samenwerking en afstemming.

Globale beschrijving, doelstellingen en context

Context

De algemene doelstelling van kennisbeleid binnen het departement Onderwijs en Vorming is het genereren van betrouwbare en valide kennis voor de ondersteuning, voorbereiding en evaluatie van het onderwijsbeleid. Het kennisbeleid draagt zo finaal bij aan de kwaliteit van het Vlaams onderwijs. Het volgt hier mee een internationale trend naar een meer door onderzoek geïnformeerd en onderbouwd beleid. We noemen dit '**evidence informed policy**' omdat kennis maar één van de elementen is die ondersteunend zijn voor het maken van beleidskeuzes, naast de doelen van onderwijs en de definitie van kwaliteitsvol onderwijs. We hanteren binnen kennisbeleid dus niet het principe van 'evidence based policy', dat uitgaat van uitsluitend beslissingen op basis van wetenschappelijke inzichten en empirische bewijzen.

Met de oprichting van het steunpunt beogen we de volgende **beleidsdoelstellingen**:

- ✓ een sterkere samenhang tussen het onderzoeksprogramma en de beleidsprioriteiten van de minister en de Vlaamse Regering;
- ✓ meer afstemming tussen de bestaande kennis- en beleidsvragen binnen het beleidsdomein Onderwijs en Vorming en het onderzoek ernaar;
- ✓ een versterking van de kwaliteit, beleidsrelevantie en bruikbaarheid van het onderzoek;
- ✓ meer ruimte voor de valorisatie van onderzoeksresultaten (incl. toegankelijk maken van de beschikbare wetenschappelijke knowhow);
- ✓ een sterkere inzet op de cumulatieve opbouw van kennis;
- ✓ een beperking van de versnippering van de aanwezige kennis en expertise op het vlak van beleidsgericht onderwijsonderzoek;
- ✓ een stabiele structuur voor het vrijwaren en continueren van het longitudinaal en lange termijn onderzoek;
- ✓ de kans voor onderzoekinstellingen om aan capaciteitsopbouw te doen, bijvoorbeeld op het vlak van het onderzoek d.m.v. databanken;
- ✓ de kans voor onderzoekinstellingen om een flexibeler en gericht personeelsbeleid te voeren en voor doctoraatsonderzoeken.

Opdrachten en taken van het steunpunt

De kernopdracht van het steunpunt betreft het uitvoeren van **beleidsgericht onderzoek met betrekking tot onderwijs en vorming**. Deze opdracht wordt geconcretiseerd in een aantal **thematische onderzoekslijnen**. Per thematische onderzoekslijn worden **verschillende onderzoeksvragen** geformuleerd (zie verder, bij themazetting).

De wetenschappelijke ondersteuning door het steunpunt dient zowel onderzoek, als vorm van valorisatie door onder meer vorming en materiaalontwikkeling te omvatten.

(a) Onderzoek

De voornaamste opdracht van het steunpunt bestaat uit het uitvoeren van **wetenschappelijk onderzoek** rond thema's die de Vlaamse overheid als prioritair en relevant beschouwt voor beleidsvoorbereiding en –evaluatie en het instaan voor kennisoverdracht.

- Het gaat om onderzoek dat de beleidsondersteuning van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming op wetenschappelijke wijze kan ondersteunen. In het programma van dit steunpunt worden de volgende elementen opgenomen:
 - o verzamelen, analyseren en ontsluiten van allerhande gegevens;
 - o uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek in functie van concrete beleidsvragen die op korte termijn een antwoord vereisen;
 - o uitvoeren van beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek dat op langere termijn relevant is voor het Vlaamse beleid en dus eerder strategisch van aard is.
- Het betreft diverse onderzoekstypes, telkens uitgevoerd in functie van de gedetecteerde kennisvragen, gaande van onderzoek dat nieuwe kennis genereert over processen, mechanismen en structuren, over primaire dataverzameling, longitudinaal onderzoek en 'early stage' ontwikkelingsonderzoek, tot secundaire analyses, wetenschappelijk onderbouwde beleidsevaluatie of een kritische 'state of the art' van kennis over een bepaald thema (wetenschappelijke review), ...
- Aan de onderzoekers wordt autonomie gegeven om de onderzoeksvragen en het –design te formuleren en een geschikte methodologie uit te werken.

(b) Valorisatie door o.m. vorming en materiaalontwikkeling

De looptijd van 4 jaar biedt het steunpunt de mogelijkheid om actievere vormen van valorisatie op te nemen en daadwerkelijk deel te laten uitmaken van de opdracht. Dit is de uitdrukkelijke verwachting. Bovendien moet de aandacht voor valorisatie en kennisbenutting van bij de aanvang van het onderzoeksproject voldoende ruimte krijgen, weliswaar zonder afbreuk te doen aan de eigenheid van het wetenschappelijk onderzoek die maakt dat de uitkomsten niet vooraf voorspelbaar zijn en dus ook niet alle valorisatieactiviteiten en de wijze van kennisbenutting voorspelbaar en planbaar zijn.

Er zijn verschillende vormen van valorisatie. In de eerste plaats is er sprake van *maatschappelijke valorisatie, waarbij beleidsactoren één van de cruciale gebruikers zijn*. Er kan hierbij een onderscheid gemaakt worden in valorisatietrajecten naargelang de rol van het departement van Onderwijs en Vorming als financier, intermediair en eindgebruiker van de kennis. Per onderzoek moeten de mogelijkheden verkend worden, rekening houdend met de beleids- en onderwijscontext. Daarnaast is er ook sprake van *wetenschappelijke valorisatie*, waarbij het publiceren en presenteren op internationale onderzoeksfora gestimuleerd worden.

Daarnaast verwachten we van dit steunpunt om binnen de thematische onderzoekslijnen de resultaten van relevant onderwijsonderzoek te **systematisch te bundelen** (bijvoorbeeld door meer overzichtsstudies, reviews, meta-analyses) op zodanige wijze dat het bijdraagt tot een sterkere ondersteuning van het onderwijsbeleid. Immers, samenhangend met de versnippering van de middelen, zijn ook de resultaten van Vlaams onderwijsonderzoek niet steeds beschikbaar en toegankelijk. Dit maakt het dan ook moeilijk om een beeld te krijgen van de reeds beschikbare kennis en van de mogelijke lacunes. Een gericht overzicht (bijvoorbeeld onder de vorm van een

overzichtsstudie of systematic review en meta-analyses) kan het overigens ook mogelijk maken dat er verbanden tussen verschillende onderzoeksresultaten zichtbaarder gemaakt kunnen worden. Op deze wijze is er eveneens sprake van valorisatie van bestaande onderzoeken.

De onderzoekers dienen in hun voorstel tot meerjarenplanning aan te geven op welke wijze zij valorisatie vorm zullen geven binnen hun gehele werking. Daarnaast dient per onderzoekslijn concreter ingegaan worden op mogelijke valorisatietrajecten. Tot slot zullen vooral de jaarplanningen en –verslagen het middel bij uitstek zijn om de valorisatie met betrekking tot de betreffende onderzoeken te operationaliseren.

Tot slot bevat deze opdracht ook **wetenschappelijke dienstverlening**: dit kan onder meer betrekking hebben op taken van kennisoverdracht, vorming, methodologisch advies inzake dataverzameling en –analyse, adhoc aanleveren van informatie, ...

Themazetting

Zie bijlage 2.

Planning

De start van het steunpunt beleidsgericht onderwijsonderzoek is voorzien op **1 juli 2016**. De looptijd van de eerste cyclus is tot **31 augustus 2020**.

De oplevering van de onderzoeksresultaten moet rekening houden met de beleidsplanning. In de themazetting kan dan ook voor sommige beleidsvragen de verwachte oplevering van resultaten vermeld zijn.

Omdat er gedurende de cyclus van een steunpunt steeds nieuwe kennisvragen kunnen opduiken die passen binnen de thematische onderzoekslijnen of omdat de resultaten van een onderzoek aanleiding kunnen geven tot oproepen voor verdiepende of verbredende onderzoeks- en ontwikkelprojecten, voorzien we voldoende flexibiliteit zijn om daar op in te spelen. Daarom wordt er naast de reeds geformuleerde thematische onderzoekslijnen binnen het steunpunt ook een '**vrije ruimte**' voorzien om nieuwe vragen op te vangen. Jaarlijks zal naar aanleiding van de bespreking van het jaarverslag en het nieuwe jaarplan de themazetting voor deze 'vrije' ruimte gebeuren door de stuurgroep. Dit gebeurt met betrekking tot het gehele steunpunt, over de thematische onderzoekslijnen heen, op basis van alle nieuwe kennisvragen.

Het beschikbare budget voor de 'vrije ruimte' is maximaal 10 % van het totale jaarlijkse budget. In het eerste kalenderjaar (2016) wordt er geen vrije ruimte voorzien, maar kan het totaalbudget volledig aangewend worden voor de in het meerjarenplan vastgelegde activiteiten voor 2016.

Voorstellen tot invulling van de 'vrije ruimte' worden door de stuurgroep beslist, na advies van de verschillende opvolgingsgroepen.

Interactie van het steunpunt met het beleidsdomein van Onderwijs en Vorming en met belanghebbenden

Interactie tussen het steunpunt en het beleidsdomein van Onderwijs en Vorming

Voor de concretisering, de opvolging en eventueel de bijsturing van de werkzaamheden, de afstemming met de beleidsprioriteiten en de kwaliteitsbewaking zal een stuurgroep instaan (zie ook eerder).

De officiële communicatie tussen het steunpunt en het beleidsdomein Onderwijs en Vorming verloopt via de stuurgroep. Het departement Onderwijs en Vorming staat in voor het voorzitterschap en secretariaat van de stuurgroep. De opdrachtnemer moet in staat zijn vlot in te spelen op de aansturingen vanuit de stuurgroep.

Het is van uitermate belang dat er door het steunpunt in zijn relaties met andere actoren één duidelijk aanspreekpunt bepaald wordt dat het steunpunt vertegenwoordigt naar de Vlaamse overheid in de rol van opdrachtgever toe. Het steunpunt duidt daarom een **promotor-coördinator** aan. De aanstelling van deze promotor-coördinator wordt in de beheersovereenkomst bevestigd.

Deze promotor-coördinator heeft de competenties en de bevoegdheden om het steunpunt daadwerkelijk te sturen. De promotor-coördinator is aanspreekbaar, voldoende gemandateerd en verantwoordelijk tegenover het departement Onderwijs en Vorming als opdrachtgever. De persoon die de functie van promotor-coördinator opneemt, engageert zich ervoor dit te doen voor de volledige erkenningstermijn van het steunpunt. Indien nodig moeten de instellingen de contouren in verband met het mandaat van de promotor-coördinator juridisch vastleggen.

Het steunpunt dient te streven naar een goede en complementaire samenwerking met het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.

Wat betreft dataverzameling en data-analyse zal er op een intensieve manier moeten worden samengewerkt met de betrokken diensten van het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.

De resultaten en verzamelde gegevens moeten ter beschikking worden gesteld van het departement Onderwijs en Vorming (zie ook verder).

Interactie tussen het steunpunt en belanghebbenden

Het is van uitermate belang dat er door het steunpunt in zijn relaties met andere actoren één duidelijk aanspreekpunt bepaald wordt dat het steunpunt vertegenwoordigt naar derden toe.

Van het steunpunt wordt verwacht dat het zich integreert in een netwerk van actoren met als doel de gegevensverzameling en –ontsluiting te bevorderen en flexibel te kunnen uitvoeren. Belangrijk hierbij is dat er voldoende gecommuniceerd wordt met en naar de beoogde doelgroep(en) toe. Daarnaast kunnen echter ook actoren zoals koepelorganisaties, federaties, lokale bestuurlijke niveaus, enz. deel uitmaken van dit netwerk.

Het steunpunt verbreedt ook het publiek begrip van de wetenschap door middel van bekendmaking van de onderzoeksresultaten en de onderzoeksactiviteiten, onder meer via de website van het steunpunt. Zo draagt het steunpunt bij aan het publieke debat over het beleid.

Samenstelling en organisatie van het steunpunt

Het Besluit van de Vlaamse regering van 6 juli 1999 houdende de regeling van de procedure en de voorwaarden van erkenning en subsidiëring van de universitaire steunpunten bepaalt dat de aanvraag tot steunpunt moet ingediend worden door minstens één universiteit.

Aan het hoofd van het steunpunt staat een **promotor-coördinator**, werkzaam in een Vlaamse universiteit, maar daarnaast is er per thematische onderzoekslijn een team van promotoren die zowel inhoudelijke als methodologische expertise ter zake hebben. De promotor-coördinator treedt op als contactpersoon.

Enkel leden van het zelfstandig academisch personeel van de Vlaamse universiteiten kunnen als promotor-coördinator optreden.

Het steunpunt regelt zelf de organisatie, de vorm en de inbedding van het steunpunt in de betrokken instelling(en). Het steunpunt is een entiteit buiten de Vlaamse overheid met functionele autonomie, met een eigen (financiële) verantwoordelijkheid maar zonder een eigen rechtspersoonlijkheid.

Gelet op de inhoudelijke omvattendheid en het brede gamma aan taken dat moet worden uitgevoerd, kan een dergelijk steunpunt dat moet werken rond diverse thematische onderzoekslijnen maar slagen indien er voldoende en complementaire expertise van meerdere Vlaamse onderzoeksinstellingen gebundeld wordt. Doelstelling is dan ook om te komen tot een steunpunt dat bestaat uit een **consortium van onderzoekers uit verschillende Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs (universiteiten en hogescholen)**.

Indien er meerdere instellingen zijn, sluiten zij omtrent de organisatie van het steunpunt een samenwerkingsovereenkomst af. De samenwerkingsovereenkomst regelt inzonderheid de financiële verantwoordelijkheden en de vertegenwoordigingsbevoegdheden aangaande de organisatie en de werking van het steunpunt. Indien er meerdere instellingen voor hoger onderwijs aan het steunpunt deelnemen, duiden zij onderling een **coördinerende instelling** aan met een promotor-coördinator. De aanduiding van deze promotor-coördinator wordt in de samenwerkingsovereenkomst opgenomen.

De taken van de promotor-coördinator uit de coördinerende instelling omvatten onder meer: het ondertekenen van de beheersovereenkomst, het ontvangen van de volledige financiering van het steunpunt en het op basis van de afspraken in de samenwerkingsovereenkomst verdelen van de middelen aan de deelnemende instellingen.

De samenwerkingsovereenkomst dient samen met het aanvraagformulier ingediend te worden.

Bij de inschrijving wordt aangegeven welke specialisten voor welke domeinen zullen instaan, en welke ervaring ze binnen dat gebied kunnen voorleggen. Ook wordt aangegeven op welke manier het steunpunt de interne samenwerking zal organiseren.

Er moet een duidelijke taakverdeling zijn en een beschrijving van de beoogde wijze van samenwerking. Meer bepaald moet worden aangegeven wie de verantwoordelijke(n) van het te erkennen steunpunt is/zijn, met opgave van relevante beroepservaring.

Indien het steunpunt een consortium vormt, wordt aangegeven welke personen aan welke instelling verbonden zijn.

Om te garanderen dat de beschikbare expertise maximaal aanwezig is, maar ook complementair is, bijvoorbeeld door een brede waaier aan wetenschapsdisciplines te betrekken, worden de samenstelling van het consortium van onderzoekers en het organisatie- en personeelsplan als beoordelingscriteria gehanteerd.

Onderaanneming

Het steunpunt kan zich voor het uitvoeren van specifieke ondersteunende of uitvoerende opdrachten laten bijstaan door een derde. Het steunpunt kan evenwel geen volledige onderzoeksopdracht uitbesteden. De uitbestede opdracht kan slechts een onderdeel vormen van onderzoek van het steunpunt, het onderzoeksopzet, de analyse en het trekken van de conclusies dienen te gebeuren door een aan het steunpunt deelnemende instelling. Voor het uitbesteden van de opdracht is het steunpunt onderhevig aan de overheidsopdrachtenregelgeving.

Beheer van het steunpunt

Alhoewel het steunpunt in een universiteit geïntegreerd is, dient het beschouwd te worden als een aparte entiteit.

Van het steunpunt wordt verwacht dat het eigen **bedrijfsplan** opmaakt waarin wordt aangegeven hoe het steunpunt georganiseerd zal worden op onder meer de volgende domeinen:

- Algemeen management:

Dit heeft onder meer betrekking op: algemene organisatieprincipes, eindverantwoordelijkheid, coördinatie tussen de verschillende instellingen en eventuele partners, gehanteerde managementinstrumenten, opvolgings- en rapporteringsmechanismen, ... Hierbij dient bijzondere aandacht besteed te worden aan de rol van de promotor-coördinator.

- HRM:

Dit heeft onder meer betrekking op: de aansturing van personeel, personeels-planning (garanties omtrent inzet van personeel, eventuele vervangingen, flexibiliteit), statuut van het ingezet personeel, ...

- Financieel beheer:

Verplichtingen:

- De steunpunten worden verplicht een afzonderlijke boekhouding te voeren. In het geval van een consortium dienen voor de verschillende deelnemende entiteiten afzonderlijke boekhoudingen te worden gevoerd.
- Het steunpunt kan een reserve opbouwen ten bedrage van maximaal 5% van de jaarlijkse betoelaging.

De reserve moet worden aangewend voor de goede werking en activiteiten van het steunpunt.

Dit heeft onder meer betrekking op: financieel plan, financiële bijdrage van de diverse partners, wijze waarop aparte boekhouding gevoerd wordt, financiële opvolging, ...

- Logistiek beheer

Dit heeft onder meer betrekking op: manier waarop herkenbaarheid gerealiseerd zal worden, verdeling van de middelen over de diverse instellingen, gebruik van gemeenschappelijke middelen,... Het steunpunt dient gehuisvest te worden in een omgeving die geschikt is voor deze activiteiten en dient een duidelijke herkenbaarheid te hebben voor de gebruiker.

Vooropgestelde betoelaging voor het steunpunt

De Vlaamse regering zal voor de financiering van het steunpunt in 2016 een bedrag van maximaal 750.000 (te verhogen met indexering) euro ter beschikking stellen. Vanaf 2017 tot en met 2019 wordt er jaarlijks voorzien in een budget van maximaal 1.500.000 euro (te verhogen met indexering). In 2020 is dit 1.000.000 euro (te verhogen met indexering). De betoelaging geschiedt binnen de perken van de hiertoe voorziene kredieten op de begroting.

De toegekende subsidies worden jaarlijks uitgekeerd in twee schijven: een eerste schijf van 80% bij het begin van het werkjaar; een tweede schijf van 20% na ontvangst en goedkeuring van het jaarverslag en het financieel verslag.

Inbreng van eigen logistieke middelen

De indieners dienen aan te geven welke middelen in de ruime zin zij zullen inzetten voor de ondersteuning van de werking van het steunpunt alsmede de duur van deze inzet.

De universiteit moet het steunpunt huisvesten in een omgeving die geschikt is voor deze activiteiten en die toelaat een duidelijke herkenbaarheid voor de gebruiker te hebben. Zij moeten tevens aangeven hoe zij dit zullen verwezenlijken.

Verdere voorstellen omtrent de inbreng van eigen logistieke middelen kunnen betrekking hebben op: hard- en software, communicatienetwerken, enz.

Het samenwerkingsverband dat erkend wordt als steunpunt, mag een voorafname van maximaal 10% op haar toegekende betoelaging als “overhead” aanrekenen. Het bedrag overeenkomend met deze voorafname wordt expliciet in de beheersovereenkomst vermeld onder de rubriek “centrale beheerskosten en algemene exploitatiekosten”. Het wordt door de universiteiten voorafgenomen als vergoeding voor de ter beschikkingstelling van haar algemene infrastructuur en diensten en voor de kosten die voortvloeien uit de uitvoering van de overeenkomsten maar niet eenduidig door de universiteiten bepaald of gemeten kunnen worden. De kosten voor huisvesting zijn inbegrepen in deze “overhead”.

Bepalingen inzake Intellectuele eigendom, vertrouwelijkheid en bekendmaking

Algemeen uitgangspunt

Wat intellectuele eigendomsrechten betreft, is het leidend principe dat de kennis eigendom blijft van de opdrachtnemer. De Vlaamse overheid als opdrachtgever krijgt een niet-exclusief, kosteloos gebruiksrecht op de kennis en de data waarop deze gebaseerd is. Deze bepalingen worden verder gespecificeerd in de beheersovereenkomst, de samenwerkingsovereenkomst tussen de deelnemers en specifieke afspraken en akkoorden tussen de opdrachtgever en de opdrachtnemer.

Structuur van de aanvraag en wijze van indienen

Overzicht van documenten op te nemen bij de Aanvraag

De aanvraag bestaat uit zes delen, die gebundeld moeten worden ingediend worden om beoordeeld te kunnen worden. Deze zes onderdelen vormen samen de kandidaatstelling.

1. **Standaard aanvraagformulier.**

Dit aanvraagformulier wordt ingevuld door de universiteit die de aanvraag indient. Het wordt opgesteld overeenkomstig het model dat bij deze oproep is gevoegd, als **bijlage 1**.

Deze aanvraag tot erkenning moet worden ondertekend door een lid van het zelfstandig academisch personeel van een universiteit. Het aanvraagformulier moet eveneens ondertekend worden door de rector(en) van de betrokken universiteit(en), de algemeen directeur(en) van de instellingen voor hoger onderwijs.

Dit aanvraagformulier geeft duidelijk aan wie de verantwoordelijke(n) voor het te erkennen steunpunt is/zijn.

2. **Indien het voorstel uitgaat van verschillende partners: Beschrijving van het samenwerkingsverband en van samenwerking met partners**

De aanvraag omvat:

- een verantwoording van de keuze voor het samenwerkingsverband
- een duidelijke taakverdeling tussen de verschillende entiteiten alsook de wijze waarop de samenwerking plaatsvindt (dit kan door middel van de samenwerkingsovereenkomst)
- een aanduiding van de verdeling van de middelen over de samenwerkende entiteiten

Ingeval van een structurele samenwerking met een partner of partners moet volgende informatie duidelijk aangegeven worden:

- een aanduiding van de taken waarvoor de partner zal worden ingezet en een raming van de financiële of andere inzet die elkeen daartoe levert.

De samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende partners dient samen met het aanvraagformulier ingediend te worden.

3. Meerjarenprogramma

Het meerjarenplan geeft een omschrijving van de programmatie en taken over de volledige duur van de erkenning (1 juli 2016 t.e.m. 31 augustus 2020) en gaat hierbij uit van een betoelaging zoals aangegeven in de oproep.

In het meerjarenprogramma wordt duidelijk aangegeven:

- welke de doelstellingen en beoogde resultaten van het steunpunt zijn, en hoe deze doelstellingen inspelen op de behoeften van de Vlaamse Overheid;
- de wijze waarop het programma zal worden geëvalueerd en bijgestuurd in functie van nieuwe behoeften en ontwikkelingen
- welke **taken en onderzoeken** het steunpunt zal uitvoeren m.b.t. de deelopdrachten van het steunpunt, en binnen de thematische onderzoeklijnen, rekening houdend met de algemene aandachtspunten die bij de themazetting geformuleerd zijn. Hierbij wordt telkens aangegeven welke wetenschappelijke methode wordt gehanteerd. Dit omvat zowel taken/opdrachten en onderwerpen die in de oproep zijn opgenomen als taken/opdrachten en onderwerpen die door de aanvrager worden uitgewerkt.
- de wijze waarop de **ontsluiting en valorisatie** van de gegenereerde wetenschappelijke kennis zal worden georganiseerd. Dit wordt uitgewerkt in een valorisatieplan;
- de wijze waarop het steunpunt het **overleg met en de participatie van de Vlaamse Overheid** en andere betrokken actoren zal realiseren;
- beschrijving van het systeem van **kwaliteitsborging** (algemene maatregelen om wetenschappelijke kwaliteit te garanderen);
- een **raming van de inzet van personeel** over de verschillende taken en onderzoeklijnen/onderzoeken heen (met aanduiding van mandagen of FTE/jaar);
- een **begroting**, voor elk jaar, van de besteding van de toegewezen middelen in een voldoende mate van detail.

De begroting dient minstens volgende opdelingen in te houden:

1. Een opdeling in kostencategorieën. Volgende categorieën worden minimaal gehanteerd:

- overhead (= max 10% op personeel en werking, niet op onderaanneming),
- werkingskosten (opgedeeld in kosten ten behoeve van de coördinatie en algemene werking van het steunpunt (indirecte werkingskosten) en kosten die een direct verband houden met het onderzoek) – mogelijke onderdelen binnen deze tweedeling zijn onder meer documentatiekosten, kosten m.b.t. gebruik hard- en software en aankoop data, algemene werkingskosten, kosten voor valorisatie van de onderzoeksresultaten, kosten m.b.t. eigen publicaties, reiskosten),
- personeelskosten (opgedeeld in kosten ten behoeve van de coördinatie van het steunpunt (indirect) en kosten die een direct verband houden met het onderzoek).
- kosten voor onderaanneming (hierop wordt geen overhead verrekend)

Hiervoor kan volgende template worden gebruikt:

	2016	2017	2018	2019	2020
Betoelaging	X	X	X	X	X
Overhead "centrale beheerskosten en algemene exploitatiekosten"	X * 10%	X * 10%	X * 10%	X*10%	X*10%
Werkingskosten total					
Documentatiekosten					
kosten mbt soft- en hardware					
algemene werkingskosten					
...					
Kosten van uitbesteding (totaal)					
uitbesteding taken aan partner X					
uitbesteding taken aan partner X					
Kosten Personeel (totaal)					
detail Personeelskosten					

X= Betoelaging zoals voorzien in oproep en in dit lastenboek

2.opdeling naar belangrijkste taken en opdrachten

3.ingeval van consortium opdeling naar de verschillende deelnemende universiteiten binnen het consortium

Deze opdelingen kunnen, maar moeten niet gecombineerd worden.

Het meerjarenprogramma geeft een outline van de programmatie en taken over de volledige duur van de erkenning (2016-2020) en gaat hierbij uit van een betoelaging zoals aangegeven in de oproep. Dit meerjarenplan bevat bij voorkeur niet meer dan 80 bladzijden (richtaantal).

4. Overzicht van Ervaring, Expertise en Wetenschappelijke inbreng.

Dit omvat:

- CV's van de promotoren, betrokken zap-personeel, onderwijzend personeel en projectleiders

Het CV vermeldt duidelijk: de contactgegevens van de persoon in kwestie, de huidige functie en opleidingen, competenties, (werk) ervaring en publicaties in de laatste vijf jaar die relevant zijn voor het voorgesteld onderzoek;

- referenties van de indiener (eerdere onderzoek en projecten, relevante wetenschappelijke publicaties; relevant eerder uitgevoerd beleidsrelevant onderzoek);
- wetenschappelijke inbreng: wetenschappelijk relevante inbreng die de aanvrager kan inbrengen

5. Organisatieplan

Het **organisatieplan** voor het steunpunt geeft aan wat de visie van de indieners is op de organisatie en werking van het steunpunt, met daarbij bijzondere aandacht voor aspecten als financieel beheer (aparte boekhouding), HRM, logistiek beheer, ... (maximaal 5 blz).

6. Overzicht van logistieke en materiële inbreng.

Een **voorstel** dat de **logistieke en materiële inbreng**, waaronder de huisvesting van het steunpunt, beschrijft. Hierbij wordt onder meer aandacht besteed aan:

- voorstel inzake huisvesting van het steunpunt
- mate waarin het steunpunt een beroep kan doen op algemene diensten en eenheden van de betrokken instellingen
- mate waarin leden van het academisch, onderwijzend en administratief en technisch personeel die niet op de loonlijst van het steunpunt staan, tijd zullen besteden aan het steunpunt
- de eigen logistieke en materiële inbreng van de deelnemende entiteiten.

Deze zes stukken vormen samen het voorstel van de indiener. Elk van deze zes documenten moet een afzonderlijk en duidelijk onderscheiden onderdeel vormen van het globale voorstel, met telkens een duidelijke vermelding van de titel van het document (bijv.. meerjarenprogramma, organisatieplan,...) en van de identificatiegegevens van de indiener. Deze zes onderdelen dienen in aparte digitale bestanden aangeleverd te worden:

Taalgebruik in de kandidaatstelling

Alle onderdelen dienen in het Nederlands te worden opgesteld.

Aantal exemplaren en vorm

De indieners moeten vier exemplaren indienen in papieren versie. Ze dienen ook een elektronische versie in op het onderstaande mailadres.

Uiterste indieningsdatum

De uiterste indieningsdatum is 13 april 2016 om 16u.

Wijze van verzending/ indiening

De aanvragen tot erkenning en betoelaging moeten uiterlijk op 13 april 2016 om 16u toekomen op het onderstaand adres:

Ministerie Vlaamse Gemeenschap
 Afdeling strategische beleidsondersteuning
 t.a.v Evy Voegeleer
 Koning Albert II-laan 15
 1210 Brussel
evy.vogeleer@ond.vlaanderen.be en
miekatrien.sterck@ond.vlaanderen.be

Inschrijving per post moeten aangetekend worden verzonden. Op basis van de datum van het poststempel wordt vastgesteld of de inschrijving al dan niet tijdig werd ingediend.

De inschrijvingen die niet per post worden verzonden, kunnen persoonlijk, per taxipost of door een private koerierdienst worden bezorgd tegen ontvangstbewijs, uiterlijk op 13 april 2016, 16u.

Bijlage 1: Sjabloon aanvraagformulier

Standaard aanvraagformulier in te vullen door de universiteit of het consortium dat de aanvraag indient. Dit aanvraagformulier **moet** worden opgesteld overeenkomstig onderstaand model.

Aanvraagformulier tot erkenning en betoelaging als steunpunt voor het thema “beleidsgericht onderwijsonderzoek”

OFWEL (ingeval indiener één universiteit is):

De ondervermelde universiteit, en in bijzonder ondervermelde entiteit(en) binnen de universiteit,

Naam van de inschrijvende universiteit		
Adres van de inschrijvende universiteit		
Deelnemende Entiteit(en) binnen de inschrijvende universiteit	Entiteit 1	
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	
	Entiteit 2	
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	
	Entiteit 3	
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	

OFWEL (ingeval aanvrager een consortium van universiteiten is):

Het consortium van de ondervermelde universiteiten, en in bijzonder ondervermelde entiteiten binnen de universiteiten,

Universiteit 1	
Naam van de inschrijvende universiteit	
Adres van de inschrijvende universiteit	
Deelnemende Entiteit(en) binnen de inschrijvende universiteit	Entiteit 1
	Naam en adres van de entiteit
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt
	Handtekening van de promotor
	Entiteit 2
	Naam en adres van de entiteit
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt
	Handtekening van de promotor
	Entiteit 3
	Naam en adres van de entiteit
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt
	Handtekening van de promotor
Universiteit 2	
Naam van de inschrijvende universiteit	
Adres van de inschrijvende universiteit	
Deelnemende Entiteit(en) binnen de inschrijvende universiteit	Entiteit 1
	Naam en adres van de entiteit
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt
	Handtekening van de promotor
	Entiteit 2

	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	
Entiteit 3		
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	

Universiteit 3		
Naam van de inschrijvende universiteit		
Adres van de inschrijvende universiteit		
Deelnemende Entiteit(en) binnen de inschrijvende universiteit	Entiteit 1	
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	
	Entiteit 2	
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	
	Entiteit 3	
	Naam en adres van de entiteit	
	Naam van het lid van het ZAP dat als promotor van de entiteit optreedt	
	Handtekening van de promotor	

dient bij deze een aanvraag in tot erkenning en betoelaging als steunpunt voor het thema
"beleidsgericht onderwijsonderzoek"

Hiervoor zal bijkomend (eventueel) beroep worden gedaan op de volgende partners:

1. Naam van de instelling:.....
Adres:
.....
2. Naam van de instelling:.....
Adres:
.....
3. Naam van de instelling:.....
Adres:
.....
4. Naam van de instelling:.....
Adres:
.....
5. Naam van de instelling:.....
Adres:
.....

Als promotor-coördinator (*één van de promotoren die fungeert als aanspreekpunt en contactpersoon voor het steunpunt*) voor de aanvrager werd aangeduid:

Naam promotor-coördinator	
Functie	
Coördinaten	

Opgemaakt te....., op

De rectoren van de inschrijvende universiteit(en)¹,

¹ Te ondertekenen door de rectoren van alle universiteiten die deel uitmaken van het consortium

Bijlage 2: Themazetting voor het universitair steunpunt beleidsgericht onderwijsonderzoek 2016-2020

Inleiding

De themazetting voor de eerste cyclus (2016-2020) van het steunpunt beleidsgericht onderwijsonderzoek wordt geordend volgens **drie thematische onderzoekslijnen**.

- a. De lerende
- b. De leraar en de school als organisatie
- c. De organisatie van het onderwijs

Deze drie themalijnen vloeien voort uit de prioriteiten in de beleidsnota Onderwijs voor de beleidsperiode 2014-2019. Dit steunpunt moet onder meer antwoord bieden op strategische beleidsvragen inzake de evolutie van de kwaliteit, efficiëntie en rechtvaardigheid van het Vlaamse onderwijs.

In de beleidsnota wordt benadrukt dat “de kernopdracht van het onderwijs erin bestaat om krachtige persoonlijkheden te ontwikkelen door alle lerenden een zo optimaal mogelijke schoolloopbaan te laten doorlopen”. Om dit te realiseren hebben we blijvend onderzoek nodig naar de loopbanen van alle lerenden, de overgangen tussen onderwijsniveaus en de mechanismen die daarbij spelen. In dit steunpunt willen we in de **eerste themalijn**, naast de continuering van het verzamelen van longitudinale gegevens over loopbanen van lerenden, inzetten op meer verklarend onderzoek naar processen en evoluties in het onderwijs die van invloed zijn op deze loopbanen. Met dit steunpunt willen we voorbij het louter beschrijvende onderzoek, maar zijn we ook op zoek naar inzichten over achterliggende processen op micro-, meso- en macroniveau. Zo willen we meer verklarende analyses voor redenen waarom we er in ons Vlaams onderwijs niet in slagen om gelijke kansen voor alle leerlingen te creëren. Ook is er nog steeds nood aan gericht onderzoek naar de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt, de doorstroom naar hoger onderwijs en volwasseneneducatie gelet op de thematiek van het beroepsonderwijs en de recente aandacht voor het duaal leren en werkplekleren; en gelet op het streven naar een evenwicht tussen beroepsspecifieke vaardigheden en sleutelcompetenties die een brede inzetbaarheid toelaten.

Een tweede prioriteit in de beleidsnota is dat “het onderwijs daarbij maximale kansen moet geven aan iedereen en lerenden de ruimte moet geven om hun eigen talenten te ontdekken.” Leerlingen uitdagen om hun talenten te ontwikkelen moet samengaan met een schoolklimaat dat hen hiertoe stimuleert, maar tegelijk een warme en veilige leefomgeving creëert. In deze themalijn stellen we de vraag hoe het leren op school en in de klas optimaal georganiseerd kan worden om de leeruitkomsten maximaal te realiseren. De diversiteit onder lerenden is groot en dit vereist aangepaste begeleiding en ondersteuning. Hierbij vragen we onderzoek naar drie centrale thematieken in het huidige onderwijsbeleid. Ten eerste willen we in dit steunpunt meer wetenschappelijke inzichten vergaren over de preventie van spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten. Vervolgens willen we in het kader van de monitoring en evaluatie van het M-decreet wetenschappelijk onderbouwde inzichten in de wijze waarop het M-decreet vorm krijgt in het Vlaamse onderwijs en welke processen en mechanismen hierbij een rol spelen. Tot slot verwachten

we dat in dit steunpunt de implementatie van de taalstimulerende maatregelen systematisch onderzocht wordt.

Gelet op het belang van evaluatie in het onderwijs, vragen we afsluitend in de eerste themalijn onderzoek naar de wijze waarop scholen hun evaluatiebeleid en praktijk verder uitbouwen in een evolutie naar meer competentiegericht onderwijs enerzijds en een context van toenemende verantwoording en juridisering anderzijds.

Heel wat onderzoek heeft aangetoond dat leraren belangrijke actoren zijn in de leerloopbaan van lerenden. Het is dan ook van groot belang om sterke leraren aan te trekken en te behouden. In de **tweede onderzoekslijn** rond leraren en scholen als organisatie vertrekken we van de in de beleidsnota geïdentificeerde uitdagingen inzake professionalisering van leraren doorheen hun loopbaan, de tendens naar meer collectief werken en leren en de groeiende aandacht voor het welbevinden van leraren en schoolleiders. Leraren moeten de kans krijgen om zich gedurende hun loopbaan professioneel te blijven ontwikkelen. Deze kansen bieden moet gepaard gaan met een sterk vertrouwen in de leraren als professionals, in hun professionaliteit, in hun oordeelsvorming. Hiervoor zijn zowel ondersteuning als de werkcondities van cruciaal belang, en dit doorheen de hele loopbaan als onderwijsprofessional. Met deze themalijn willen we in het steunpunt inzichten verwerven over de wijze waarop leraren omgaan met veranderende maatschappelijke verwachtingen en uitdagingen, de processen en mechanismen van samenwerking en collectief leren en tot slot het personeelsbeleid van scholen ingebed in het ruimere schoolbeleid.

De **derde onderzoekslijn** in het steunpunt groepeerd drie thema's die te maken hebben met de organisatie van het onderwijs. Een eerste thema betreft de financiering van het leerplichtonderwijs. Zo staat in de beleidsnota dat overheidsmiddelen efficiënter en effectiever ingezet moeten worden. Daarom is verdiepend onderzoek nodig naar de wijze waarop werkingsmiddelen en omkadering vorm krijgen in de Vlaamse onderwijspraktijk. Daarnaast moet in het kader van het nieuwe inschrijvingsbeleid gewerkt worden aan meer vereenvoudiging. Het is belangrijk dat de inwerkingtreding van dit inschrijvingsbeleid in scholen goed opgevolgd wordt, zodat er zicht is op de praktijken en essentiële randvoorwaarden.

Tot slot dient er expliciete aandacht te zijn voor de verhouding tussen publieke en private bijdragen aan het onderwijs en de studiekosten van de lerenden. Hiertoe is het cruciaal dat er op regelmatige tijdstippen inzicht verkregen wordt in de studiekosten voor lerenden. De afname van de studiekostenmonitor in de diverse onderwijsniveaus en diepgaande analyses van de resultaten bieden heel wat beleidsinformatie.

Horizontale aandachtspunten

Voorafgaand aan de concrete themazetting vermelden we enkele **algemene verwachtingen** over de uitwerking van een voorstel. Deze verwachtingen gelden voor de thematische onderzoekslijnen.

- (1) Gelet op de diversiteit van beleidsvragen en nodige inhoudelijke en methodologische expertise om hierop een coherent antwoord te bieden, verwachten we een voorstel van een consortium van onderzoekers, dat maximaal en optimaal de **brede expertise** inzake onderwijsonderzoek bundelt die in Vlaanderen aanwezig is. Het consortium moet beschikken over state-of-the art

kennis van de verschillende wetenschappelijke methoden (zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek), van de nodige (internationale) wetenschappelijke onderzoeksliteratuur en van relevante thema's uit belendende onderzoeksdomeinen.

- (2) Met de oprichting van het steunpunt wordt onderzoek met een hoge **beleidsrelevantie** voor onderwijsbeleid (dus ter ondersteuning van voorbereiding, uitvoering, evaluatie) beoogd. Bij de uitwerking van de onderzoeksvragen dient deze relevantie voor het Vlaams onderwijsbeleid dan ook duidelijk voor ogen te worden gehouden en worden geëxpliciteerd. We verwachten dat het onderzoek kennis en inzichten aanlevert die relevant zijn voor de realisatie van de strategische en operationele doelstellingen van de beleidsnota én tevens nieuwe inzichten aanreikt voor issues die momenteel nog niet op de beleidsagenda staan. Met andere woorden, de onderzoekers moeten op basis van de situering per themalijn en de diverse kennisvragen ook bredere onderzoeksvragen formuleren.
- (3) Het onderzoeksprogramma van het steunpunt zal zowel eerder algemeen strategisch onderzoek als kortlopend onderzoek met zeer specifieke verwachtingen inzake de output bevatten. Er zal een **diversiteit** zijn in soorten onderzoek en in de looptijd ervan. Waar van toepassing zal in de themazetting ook de verwachte timing van oplevering van resultaten vermeld worden. In het onderzoeksvoorstel zullen de indieners rekening moeten houden met deze diversiteit.
- (4) De kennisvragen worden geclusterd in thematische onderzoekslijnen. Na een algemene situering, worden telkens in min of meerdere mate concrete vragen naar onderzoek geformuleerd. Hoewel niet steeds uitdrukkelijk aangegeven, wordt wel verwacht om voldoende aandacht te besteden aan processen en factoren op **micro-, meso- en macroniveau**. Zo moet er in alle onderzoekslijnen voldoende aandacht zijn voor de ruimere context waarin het Vlaamse onderwijs en onderwijsbeleid gestalte krijgt. We verwijzen naar de historische context, sociale en culturele ontwikkelingen, naar de politiek-institutionele context, demografische evoluties, ontwikkelingen van de economie en de arbeidsmarkt, technologische en wetenschappelijke innovaties, ecologische en ruimtelijke ontwikkelingen. We vragen dus ook in elke themalijn uitdrukkelijk aandacht te besteden aan de omgeving buiten het onderwijs met impact op onderwijs. Ook wordt aandacht gevraagd voor de genese van ons onderwijssysteem en –structuur in het zoeken naar verklaringen van vaststellingen. Empirisch onderzoek is meestal gebaseerd op waarnemingen uit het recente verleden. We vragen ook aandacht voor de historische context waarin het Belgische en later Vlaamse onderwijssysteem en de onderwijsstructuren tot stand zijn gekomen. In welke mate is het Vlaamse onderwijs voldoende geëvolueerd om in te spelen op de behoeften en de noden van de leerling en de maatschappij van de toekomst?
- (5) Er wordt verwacht dat in de verschillende thematische onderzoekslijnen voldoende aandacht besteed wordt aan **transversale thema's** –zoals gelijke kansen, armoede en integratie. We vragen specifiek aandacht voor aspecten als vreemde herkomst, thuistaal niet-Nederlands, functiebeperking, gender. Ook vragen we aandacht voor de problemen, uitdagingen en kansen in (groot)stedelijke contexten.

- (6) De clustering in thematische onderzoekslijnen mag de indieners niet weerhouden om over onderzoekslijnen heen te streven naar **samenhang**. Zo is het mogelijk dat een onderzoeksvoorstel onderzoeksvragen uit meerdere thematische onderzoekslijnen kan beantwoorden en dus de specifieke thema's en themalijnen overstijgen. Het is in elk geval zo dat het gehele onderzoeksvoorstel voor het steunpunt méér moet zijn dan enkel de optelsom van de verschillende deelopdrachten binnen de themalijnen.
- (7) Ongeacht de specifieke kennisvraag die in de themazetting gesteld wordt, dient de uitwerking van de onderzoeksvoorstellen **theoretisch onderbouwd** te zijn vanuit een wetenschappelijke *state of the art*. De onderzoeksvragen moeten kennisgedreven zijn en niet leiden tot louter descriptief onderzoek. We zijn immers op zoek naar **verklaringen en achterliggende processen en mechanismen** die de empirische vaststellingen helpen duiden.
- (8) Met betrekking tot heel wat thema's is er reeds uitgebreid (internationaal) onderzoek beschikbaar. We vragen dat het steunpunt voldoende ruimte maakt voor **reviewstudies en meta-analyses** uitvoert. In het meerjarenplan dient de relevantie van het moment van uitvoering van deze reviews duidelijk beargumenteerd te worden.
- (9) Vanzelfsprekend bepaalt de keuze van de onderzoeksvragen de identificatie van geschikte methoden. In de regel doet de opdrachtgever in de themazetting hierop geen voorafnames. Echter, met het oog op een verhoging van de kosten-baten efficiëntie en een verkleining van de kans op overbevraging van, en consequentieel bevragingsmoeie bij scholen en andere stakeholders, verwachten we dat er maximaal ingezet wordt op het **creatief en innovatief (her-)gebruik van beschikbare data**. We verwijzen hierbij onder meer naar data uit Vlaamse (SIBO, LOSO en LISO, SONAR, etc) en internationale onderzoeken (PISA, TIMSS, PIRLS, PIAAC, TALIS, ICCS, ESLC, AES, LFS, etc.), alsook naar administratieve data (data van het ministerie van Onderwijs en Vorming, KSZ, etc). Ook de doorlichtingsverslagen van de onderwijsinspectie bevatten een veelheid van informatie. Het steunpunt respecteert daarbij de privacywetgeving en treft daarvoor de nodige maatregelen.
- (10) Het toetsen van de impact van beleidsmaatregelen dient ook voldoende aandacht te krijgen. Gezien het feit dat een zuiver experimenteel onderzoeksdesign met random toewijzing vaak niet haalbaar is in een onderwijskundige context, moet er voldoende kennis en kennisopbouw zijn van **alternatieve onderzoeksmethoden**, onder meer voor impactanalyses.
- (11) Tot slot gaan we in op wat we verstaan onder beleidsrelevant onderzoek in een context van **pedagogische vrijheid en dus autonomie van de onderwijsinstellingen**. Het is belangrijk voor ogen te houden dat beleidsmakers zich focussen op de te realiseren doelen (het "wat") en niet regulerend optreden rond processen en gehanteerde methodes ("het hoe"). Dit impliceert bijvoorbeeld dat vakdidactisch onderzoek buiten de scope valt van dit steunpunt. Dit neemt echter niet weg dat onderzoeksresultaten uit beleidsgericht onderzoek ook betekenisvol zijn voor de onderwijspraktijk. Onderzoeksresultaten van eerder beleidsgericht onderzoek kunnen zeker ondersteunend zijn voor de onderwijspraktijk, bijvoorbeeld door zicht te geven op onderliggende processen in scholen voor bepaalde vaststellingen met betrekking tot de leerloopbaan van leerlingen. In de valorisatie vragen we hier dan ook aandacht voor.

THEMALIJN 1: De lerende

Situering

In de Beleidsnota Onderwijs 2014-2019 staat uitdrukkelijk dat “de kernopdracht van het onderwijs erin bestaat om krachtige persoonlijkheden te ontwikkelen door alle lerenden een zo optimaal mogelijke schoolloopbaan te laten doorlopen”. Om dit te realiseren hebben we blijvend inzichten (gebaseerd op empirische data) nodig in de loopbanen van alle lerenden, de overgangen tussen onderwijsniveaus (kleuter naar lager onderwijs, lager onderwijs naar secundair onderwijs, secundair onderwijs naar arbeidsmarkt, hoger onderwijs en/of volwassenenonderwijs) en de mechanismen die daarbij spelen. Er bestaat in Vlaanderen een lange onderzoekstraditie over de loopbanen van leerlingen en studenten in het onderwijs en over de overgang naar de arbeidsmarkt. Dit heeft geleid tot een rijke dataverzameling en onderzoeksliteratuur.

Het analytisch potentieel van al deze gegevens is groot, en tot nu nog onvoldoende benut en de opgebouwde kennis op basis van deze data nog te gefragmenteerd en te weinig geïntegreerd. De resultaten van monitoring en indicatoren zijn overigens doorgaans eerder beschrijvend van aard en missen vaak een duidelijke theoretische basis. Ze bieden daardoor onvoldoende inzicht in de onderliggende oorzaken die verantwoordelijk zijn voor de vastgestelde evoluties. Daarom vragen we in deze onderzoekslijn uitdrukkelijk **verklarend onderzoek naar evoluties in het onderwijs**. Deze gevraagde analyses moeten onder meer antwoord bieden op strategische beleidsvragen inzake de evolutie van de kwaliteit, efficiëntie en rechtvaardigheid van het Vlaamse onderwijs en over mogelijke trade-offs die bepaalde keuzes vereisen.

Hieronder geven we een niet-limitatieve en deels overlappende lijst van thema's voor breed strategisch beleidsrelevant onderzoek met betrekking tot de loopbaan van de lerende.

- **Onderwijs: leren en selectie.** Onderwijs heeft niet enkel een educatieve functie (leren bevorderen), maar ook een selectieve functie (kwalificaties uitreiken). Hoe verhouden beide functies zich tot elkaar doorheen de ganse loopbaan van de lerende en hoe kan dit geoptimaliseerd worden? Wat zijn de determinanten en gevolgen van studiekeuze en –selectie in de verschillende niveaus van het onderwijs? In de analyse van dit proces moet aandacht uitgaan naar de motieven, belangen, behoeften en gevolgen van en voor de verschillende betrokken actoren op de verschillende niveaus: de lerende, de onderwijsinstelling, de ondersteunende structuren, de arbeidsmarkt en de samenleving. Wat zijn de sterke punten, de knelpunten en de mogelijkheden tot verbetering voor het onderwijs van de toekomst?
- **Loopbanen: een parcours met hindernissen.** Er is in Vlaanderen al vrij veel onderzoek verricht naar de oorzaken en gevolgen van zittenblijven, spijbelen, het watervalstelsel en vroegtijdig schoolverlaten in het initieel onderwijs en naar het studierendement in het hoger onderwijs. Weinig aandacht is daarbij besteed aan de oorzaken en gevolgen van deze problematische loopbanen op het niveau van de scholen zelf. Het in kaart brengen van leerlingenstromen tussen onderwijsinstellingen van deze groep van leerlingen kan een eerste aanzet geven om meer inzicht te krijgen in de verschillen tussen types van scholen met betrekking tot hun doorverwijzingsbeleid en hoe we scholen daarbij kunnen

ondersteunen. Ook de relatie met bijvoorbeeld het taalbeleid op instellingsniveau (met aandacht voor de impact van taalscreening, -trajecten en -baden), de verhouding tussen zorg- en GOK-beleid, tuchtbeleid en attesteringsbeleid hangen hier nauw mee samen (zie ook de concrete thema's).

- **Leren na de leerplicht.** Wat zijn motieven, drempels en hinderpalen om te leren na de leerplicht? We vragen wetenschappelijk onderzoek dat kritische, strategische en beleidsrelevante inzichten aanreikt over vroegtijdig schoolverlaten, (non-)participatie aan hoger onderwijs, volwassenonderwijs en formele, non-formele en informele vormen van levenslang leren.
- **Aandacht voor gelijke onderwijskansen.** Onderzoek naar loopbanen dient aandacht te hebben voor de gelijke kansen problematiek en waar relevant niet alleen op beschrijvend niveau de kloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen in kaart te brengen over de gehele onderwijsloopbaan maar ook aandacht te hebben voor diepgaand verklarend onderzoek naar de kloof. Er dient onder andere een antwoord gegeven te worden op de vraag in welke mate de kloof wordt gereproduceerd, bestendigd en/of versterkt in welke onderwijsniveaus.

Naast bovenstaand breed strategisch beleidsonderzoek, willen we ook meer gefocust onderzoek over de onderstaande thema's.

Thema 1. Continuering van de longitudinale dataverzameling in het secundair onderwijs (LiSO)

Context

Binnen het steunpunt Studie- en Schoolloopbanen werd er een longitudinaal onderzoek 'Loopbanen in het Secundair Onderwijs' of kortweg LiSO opgestart. In september 2013 werd er voor een eerste keer één cohorte leerlingen bevraagd aan het begin van het eerste jaar van het secundair onderwijs. In het eerste jaar werden er twee meetmomenten voor de leerlingen voorzien: één aan de start van het secundair onderwijs zodat we zicht krijgen op de competenties en kennis waarmee leerlingen het secundair onderwijs aanvangen en één meetmoment op het einde van het eerste jaar. Vanaf het tweede jaar gaat het om telkens één meetmoment voor de leerlingen op het einde van het schooljaar. In totaal zijn er ongeveer 6.000 à 7.000 leerlingen in ongeveer 90 scholen in de ruime regio rond Mechelen betrokken bij het onderzoek.

Het LiSO-project wil niet alleen de wijze waarop leerlingen het secundair onderwijs doorlopen in kaart brengen, maar ook verklaren. Daarom vullen schoolleiders, leraren, ouders en leerlingen op regelmatige tijdstippen vragenlijsten in zodat mogelijke verklarende factoren op het niveau van de individuele leerling (leerlingkenmerken) en zijn thuisomgeving, maar ook factoren op school-, klas- en leraarniveau in rekening kunnen gebracht worden. Voor meer informatie verwijzen we naar <https://lisoproject.be/>.

Vragen

We willen LiSO laten continueren om de opvolging te verzekeren van de cohorte leerlingen die sinds september 2013 gevolgd wordt. Met deze longitudinale dataverzameling willen we inzicht krijgen in het verloop van loopbanen van leerlingen in het secundair onderwijs. We vragen ook aandacht voor de gezondheid van de leerlingen en de effecten op de loopbaan van de lerenden. We zijn niet alleen geïnteresseerd in beschrijvende analyses maar voornamelijk in verklarende analyses die specifiek inzicht bieden in school-, klas- en leraarkekenmerken die effectief zijn voor prestaties (van onder meer Nederlands, wiskunde en Frans), loopbanen en voor non-cognitieve uitkomsten (zoals schoolwelbevinden,

engagement en interesse). De focus dient daarbij vooral te liggen op factoren die door de school of het beleid kunnen worden beïnvloed.

Bovendien kunnen er historisch een aantal tendensen en veranderingen onderzocht worden door de brug te leggen naar voorgaand longitudinaal onderzoek in het secundair onderwijs (LOSO-project). Het LOSO-project volgde tevens één cohorte van leerlingen die in september 1990 startten in het eerste jaar van het secundair onderwijs.

De dataverzameling van LiSO vormt een aparte opdracht binnen het steunpunt. De analyse van de LiSO data dient niet enkel door het LiSO-team te gebeuren, maar moet tevens geïntegreerd worden in de andere onderzoekslijnen van het steunpunt.

Timing

2016-2020

Thema 2. Preventie van spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten

Context

Onderwijs en het behalen van een diploma of getuigschrift is cruciaal, niet alleen voor de persoonlijke ontwikkeling, maar ook om later succesvol aan de slag te kunnen op de arbeidsmarkt. Dit alles komt in het gedrang wanneer jongeren spijbelen, niet naar school kunnen gaan of wanneer ze vroegtijdig de school verlaten. Met het actieplan 'Samen tegen schooluitval' wordt er ingezet op het bestrijden van vroegtijdig schoolverlaten, door een preventief beleid inzake spijbelen uit te werken en werk te maken van het sneller optreden tegen spijbelaars. Spijbelen blijkt immers een belangrijke voorspeller te zijn van toekomstige uitval. Hierbij is het belangrijk dat scholen kort op de bal spelen wanneer een leerling dreigt uit te vallen/uitvalt.

Vanaf het schooljaar 2015-2016 krijgen scholen via Mijn Onderwijs cijfers rond vroegtijdige schoolverlaters en één schooljaar later zullen scholen ook informatie krijgen over hun spijbelaars. Op die manier krijgt iedere school zicht op haar eigen problematiek. Met deze cijfers kunnen scholen aan de slag gaan om een beleid uit te werken ter bestrijding van spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten waarbij ze zich kunnen laten ondersteunen door het CLB, de pedagogische begeleidingsdienst (PBD) en andere lokale actoren/VDAB.

Hoewel er in Vlaanderen reeds veel onderzoek is uitgevoerd naar de oorzaken en gevolgen van problematische schoolloopbanen zoals spijbelen, en vroegtijdig schoolverlaten op het niveau van de leerlingen zelf, bestaat er nog weinig inzicht in de manier waarop **scholen** hiermee omgaan en hoe scholen die geconfronteerd worden met een groot aantal leerlingen met problematische schoolloopbanen daarbij kunnen ondersteund worden.

Door een analyse van bestaande praktijken willen we meer zicht krijgen op de manier waarop scholen een efficiënt beleid rond schooluitval uitwerken en integreren in hun zorgvisie/zorgbeleid, hoe ze dit implementeren, welke strategieën worden toegepast en welke actoren hierbij worden betrokken. Daarbij dient voldoende aandacht besteed te worden aan verschillende types of profielen van scholen (scholen met veel/weinig spijbelaars en/of veel/weinig vroegtijdige schoolverlaters). We vragen een onderzoek dat de randvoorwaarden en succesfactoren van een efficiënt schoolbeleid rond spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten in kaart brengt en naar efficiënte manieren om scholen met een groot aantal spijbelaars en/of vroegtijdig schoolverlaten te ondersteunen. Zoals reeds hoger is aangegeven, dient er ook aandacht te zijn voor het inschrijvings- en doorverwijzingsbeleid van scholen met betrekking tot deze leerlingen.

Vragen

- Hoe wordt de strijd tegen spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten vertaald in een geïntegreerd zorgbeleid op school?
- Welke zijn de randvoorwaarden en kritische succesfactoren voor het opzetten, implementeren en uitvoeren van een geïntegreerd zorgbeleid rond spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten?
- In welke mate wordt het beleid gedragen door de schoolleider, leraren en leerlingen?
- Welke effectieve preventieve en remediërende strategieën met betrekking tot taal(beleid), leerlingenbegeleiding, studiekeuzebegeleiding en –oriëntering, flexibele leerwegen, verbindend schoolklimaat, welbevinden en schoolbetrokkenheid van leerlingen en ouders gebruiken scholen in de strijd tegen spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten? Welke andere effectieve strategieën worden toegepast? In welke mate verschillen deze naargelang het profiel van de school met betrekking tot het aantal spijbelaars en/of vroegtijdig schoolverlaters?
- Welke verschillende actoren (leerling, ouder, leraar, intern leerlingbegeleider, schoolleider, CLB, PBD, enzovoort) zijn betrokken in het zorgbeleid rond spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten. Welke rollen vervullen zij en welke verantwoordelijkheden nemen ze op? Wat zijn hun achterliggende opvattingen?
- Welke schoolkenmerken spelen hierbij een rol?
- Hoe kunnen scholen met een groot aantal leerlingen met problematische schoolloopbanen het best ondersteund worden in de strijd tegen spijbelen en vroegtijdig schoolverlaten? Wat zijn belangrijke randvoorwaarden en kritische succesfactoren?

Timing

2017-2018

Thema 3. Gelijke onderwijskansenbeleid: verklarende inzichten

Context

Het Vlaams onderwijssysteem behoort bij de top in een internationale context wat betreft de scolarisatiegraad² en cognitieve vaardigheden (cf. PISA, TIMSS, ...), maar behoort ook tot de onderwijssystemen waarin de kloof tussen leerlingen met een hoog versus laag socio-economische achtergrond en tussen migranten en autochtonen groot is en waarin de kloof persisteert over de tijd heen.

Hoewel uit het internationaal vergelijkend onderzoek (cf. PISA) blijkt dat er in alle landen een positief verband bestaat tussen het socio-economisch milieu van leerlingen en prestaties slagen sommige onderwijssystemen er beter in dan andere om de sociale kloof te dichten. Zo werd er bijvoorbeeld in de afgelopen negen jaar sinds de eerste PISA cyclus in 2000 geen verandering vastgesteld in de grootte van de impact van de socio-economische achtergrond op de leesvaardigheid van leerlingen in Vlaanderen (De Meyer & Warlop, 2010)³ terwijl andere landen wel in staat zijn geweest om de kloof te verkleinen. Ook in het Vlaams basisonderwijs stellen we vast dat de socio-economische kloof niet wijzigt met betrekking tot wiskunde en wetenschappen (TIMSS 2003 versus 2011).

² De Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) toont dat 85% van de jongeren een diploma hoger secundair onderwijs haalt.

³ De Meyer, I. & Warlop, N. (2010). *Leesvaardigheid van 15-jarigen in Vlaanderen. De eerste resultaten van PISA 2009*. Brussel: Departement Onderwijs en Vorming.

Tot op de dag van vandaag is het Vlaams onderwijs er niet in geslaagd om gelijke kansen voor anderstalige leerlingen en leerlingen met een lagere socio-economische achtergrond te creëren. Gegeven de vaststelling dat het percentage anderstaligen het afgelopen decennium sterk gestegen is, plaatst dit Vlaanderen voor een grote uitdaging.

We willen diepgaand, theoretisch en empirisch onderbouwd onderzoek dat verklarende inzichten biedt in de evolutie van de kloof tussen leerlingen met een hoge versus lage socio-economische achtergrond en tussen migranten en autochtonen doorheen het Vlaams kleuter, lager en secundair onderwijs. Daarbij moet gefocust worden op verklaringen die zich voornamelijk situeren op het macro-niveau. De cruciale vraag die we hierbij willen beantwoorden is waarom Vlaanderen er niet in slaagt om de kloof te verkleinen terwijl andere landen wel succesvol geweest zijn. Een vergelijking van belangrijke systeemkenmerken tussen Vlaanderen en andere landen is daarbij onontbeerlijk. De onderzoeksvraag moet geïntegreerd of afgestemd worden met het gevraagde onderzoek naar de impactmeting van de SES-middelen (werkingsmiddelen en omkadering; zie themalijn 3). Het moet uitmonden in beleidsaanbevelingen voor een effectiever gelijkheidskansenbeleid.

Vragen

- Welke zijn de cruciale factoren op systeemniveau die ervoor gezorgd hebben dat de kloof tussen leerlingen met een hoge versus lage socio-economische achtergrond en tussen migranten en autochtonen in sommige landen kleiner of groter is geworden? Onderzoek dient zich daarbij te focussen op verschillende manieren waarop landen zich organiseren specifiek met betrekking tot deze doelgroep wat betreft onder andere personeelsinzet, omkadering en financiering, curriculumopbouw, tracking, taalbeleid en –ondersteuning, migratiebeleid, aard en omvang van 2de en 3de generatieleerlingen, instapleeftijd, ... Met andere woorden, er dient een internationaal vergelijkende studie te gebeuren naar efficiënte beleidsmaatregelen die de kloof tussen leerlingen met een hoge versus lage socio-economische achtergrond en tussen migranten en autochtonen verkleint, steeds in relatie tot de specifieke onderwijscontexten.
- Welk samenspel van factoren zorgt ervoor dat de kloof tussen leerlingen met een hoge versus lage socio-economische achtergrond en tussen migranten en autochtonen in Vlaanderen de afgelopen 15 jaar niet gewijzigd is? Daarbij dient er onder andere rekening gehouden te worden met de gewijzigde instroom in het Vlaams onderwijs gedurende de afgelopen 15 jaar.

Thema 4. M-decreet in de Vlaamse scholen: praktijken en achterliggende processen en mechanismen

Context

Het nieuwe M-decreet (21 maart 2014) staat voor maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dit M-decreet wordt geleidelijk ingevoerd vanaf het schooljaar 2015-2016. Leerlingen die voorafgaand aan dat schooljaar al in het buitengewoon onderwijs zijn ingeschreven, kunnen hun traject afwerken in het buitengewoon onderwijs.

Het M-decreet stelt het onderwijs voor heel wat uitdagingen. Daarom is er een reeks van begeleidende maatregelen uitgewerkt:

- Extra competentiebegeleiders voor de netgebonden pedagogische begeleidingsdiensten vanaf 1 september 2014 (om samen met de 470 reguliere begeleiders de scholen en leraren te begeleiden, met aandacht voor specifieke vragen van ouders, scholen en CLB over inclusieve onderwijstrajecten);
- Nascholing op initiatief van de overheid staat tijdens de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017 in het teken van inclusief onderwijs;
- Vrijgekomen middelen buitengewoon onderwijs inzetten in het gewoon onderwijs (pre-waarborgregeling 2015-2016, waarborgregeling vanaf 1 september 2016).

Vragen

Tijdens het besluitvormingsproces over het M-decreet werd afgesproken om de implementatie en impact op leerlingen, ouders, leraren en scholen gewoon en buitengewoon onderwijs te monitoren. Voor elk van deze actoren dienen zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens verzameld te worden om de implementatie op te volgen en de effecten op leerlingen en personeel, alsook op processen van doorverwijzing en ontwikkeling van zorgbeleid en -praktijk in kaart te brengen. Het kwantitatieve luik zal voornamelijk opgenomen worden door het ministerie van Onderwijs en Vorming. Nauwe samenwerking en complementaire dataverzameling en –analyse zijn dan ook vereist. Voor de dataverzameling zal zowel een beroep kunnen gedaan worden op gegevens in bestaande databanken, informatie aangeleverd vanuit het onderwijsveld en de onderwijsinspectie, alsook bijkomende evidentie uit eerder wetenschappelijk onderzoek over zorg en leerlingenbegeleiding.

Het onderzoek dient evoluties in kaart te brengen, alsook processen en onderliggende mechanismen op micro-, meso- en macroniveau op het spoor te komen. Er dient een kritische analyse te gebeuren van de ervaren drempels, kritische succesfactoren en randvoorwaarden bij het vormgeven aan het M-decreet in de dagelijkse klas- en schoolpraktijk, zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs.

Hierbij vragen we onder meer aandacht voor:

- interpretaties van en communicaties over de maatregelen door de diverse betrokken actoren;
- de achterliggende (individuele en collectieve) opvattingen van de betrokken actoren over onderwijs en over leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften;
- de competenties van de betrokken leraren en onderwijsprofessionals;
- het schoolbeleid, met bijzondere aandacht voor het zorgbeleid en concrete praktijken van detectie en aanpak van zorgvragen en het omgaan met specifieke onderwijsbehoeften;
- vormen van (structurele) samenwerking tussen betrokken (binnen- en buitenschoolse) actoren;
- de ervaren impact voor de betrokken leerlingen, leraren(teams) (zowel naar competenties als naar welbevinden) en de school als organisatie.

Bij de concrete uitwerking is doorheen de onderzoekslooptijd nauwe samenwerking met het departement van Onderwijs en Vorming vereist, die een complementaire (eerder kwantitatieve) monitoring zal opzetten.

Timing

We vragen jaarlijkse resultaten met betrekking tot dit onderzoeksthema. Deze resultaten en de monitoring van het departement van Onderwijs en Vorming van een onderzoeksjaar kunnen eventueel leiden tot specificering van onderzoeksvragen voor het daaropvolgende onderzoeksjaar.

Thema 5. Taalstimulerende maatregelen in de praktijk

Context

Een goede kennis van het Nederlands is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle schoolloopbaan. Daarom werden vanaf schooljaar 2014-2015 enkele initiatieven geïntroduceerd die het mogelijk maken om het aanbod Nederlands beter af te stemmen op de behoeften van de leerlingen. Om de beginsituatie van de leerlingen op het vlak van taalvaardigheid Nederlands zo goed mogelijk te kunnen inschatten, werd een verplichte **taalscreening** geïntroduceerd van elke leerling die voor het eerst instroomt in het gewoon lager onderwijs en in het gewoon voltijds secundair onderwijs. Scholen kiezen zelf welke betrouwbare en valide meetinstrumenten ze hiervoor gebruiken. Op basis van de resultaten van die inschatting, wordt dan bijvoorbeeld in het basisonderwijsvorm gegeven aan een **taaltraject** dat tegemoet komt aan de specifieke noden van de leerlingen op het vlak van Nederlands. Eén van de opties waarover basisscholen beschikken om dat taaltraject vorm te geven, is het **taalbad** voor leerlingen die het Nederlands onvoldoende beheersen om de lessen te kunnen volgen. Een taalbad kan maximum 1 jaar duren. Het is echter de bedoeling dat de leerlingen zo snel mogelijk worden geïntegreerd in de reguliere lesactiviteiten. Afgezien van een aantal algemene bepalingen (o.m. inzake intensiteit), bepaalt de overheid niet hoe de scholen concreet vorm geven aan het taalbad. Het kan ook in samenwerking met andere scholen georganiseerd worden.

In het voltijds gewoon secundair onderwijs bestaan momenteel al verschillende reguliere instrumenten om leerlingen die dat nodig hebben extra te ondersteunen op het vlak van Nederlands. Zo kunnen er **inhaallessen** worden georganiseerd of kan er gebruik gemaakt worden van de **vrije invulling van het keuze- of complementair gedeelte**. Sinds het schooljaar 2011-2012 kunnen er ook **flexibele leertrajecten** ingericht worden voor individuele leerlingen waarmee een alternatief lesprogramma kan worden samengesteld met extra uren Nederlands (ter vervanging van andere programmaonderdelen). Sinds 1 september 2014 kunnen scholen leerlingen verplichten tot maximaal **3u extra Nederlandse taalles** als zij het Nederlands onvoldoende beheersen om de reguliere lessen met succes te kunnen volgen. Op vrijwillige basis en complementair aan het lesprogramma in het secundair onderwijs kunnen 12- tot 16-jarige leerlingen uit het voltijds secundair onderwijs tot de opleidingen **Nederlands tweede taal** van het volwassenenonderwijs worden toegelaten. De onderwijsinspectie toonde zich in haar recente evaluatie van deze maatregel evenwel kritisch ten overstaan van deze laatste mogelijkheid. De implementatie en effecten van de andere bovenvermelde maatregelen werden nog niet onderzocht.

Vragen

Met dit onderzoek willen we zowel inzichten verwerven in de diversiteit aan (implementatie-)praktijken als in de effecten van de maatregelen ter versterking van de Nederlandse taalvaardigheid. Hierbij is het niet enkel belangrijk om deze praktijken en effecten in kaart te brengen, maar ook om zicht te krijgen op de onderliggende mechanismen op micro-, meso- en macro-niveau.

Het onderzoek dient praktijken en hun noodzakelijke randvoorwaarden te beschrijven en diepgaand te analyseren.

Er moet hierbij aandacht zijn voor

- de wijze waarop concreet vorm gegeven wordt aan taalmaatregelen, de contextfactoren (demografie, armoede, lokaal beleid, aanwezigheid van en samenwerking met middenveldorganisaties,...);
- de interpretaties van en communicaties over de maatregelen door de diverse betrokken actoren, achterliggende opvattingen over onderwijs en over leerlingen met een andere thuistaal;

- de kenmerken van het schoolbeleid die een invloed hebben op taalmaatregelen (o.m. de invulling en concretisering van het talenbeleid; eventueel het evaluatie- en het ruimere zorgbeleid, ...);
- de samenwerking tussen betrokken actoren;
- de wijze waarop scholen kiezen voor welke instrumenten en de achterliggende mechanismen;
- de impact op de leerlingen, leraren, en eventuele andere betrokkenen.

Thema 6. Evaluatiebeleid en diversiteit

Context

In het onderwijs is er sprake van een grote diversiteit aan leerlingen. Denk bijvoorbeeld aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, leerlingen met thuistaal niet Nederlands, vreemde herkomst, ... Dit stelt heel wat uitdagingen voor de onderwijspraktijk, onder meer naar onderwijsinhoud, onderwijsmethode, maar ook voor de evaluatie. De evolutie richting een competentiegerichte benadering stelt bovendien extra uitdagingen op het vlak van evaluatie.

Tegelijk is er – zoals in de beleidsnota aangehaald – een tendens naar het gebruik van meer gevalideerde instrumenten, onder meer door het gebruik van de toolkit breed evalueren. Scholen maken in functie van de eigen specifieke contextgerichte keuzes inzake het gebruik van evaluatie-instrumenten en het rapporteren erover.

Er wordt van scholen een uitgewerkt evaluatiebeleid gevraagd, waarvoor ze over grote pedagogische vrijheid beschikken om dit te realiseren in de klas- en schoolpraktijk. In de Onderwijs Spiegel 2015 gaf de inspectie aan dat de doelgerichtheid van de evaluatiepraktijk een aandachtspunt blijft. Het is dan ook belangrijk dat scholen zich hiertoe goed uitgerust voelen, onder meer omwille van de context van toenemende verantwoording en juridisering.

Vragen

In dit onderzoek willen we meer zicht krijgen op het evaluatiebeleid en de -praktijk in Vlaamse scholen: Op welke wijze wordt er voor welke vakken/leergebieden getoetst? Welke zijn bepalende factoren en processen, zowel bij de leraren, de schoolkenmerken, de ouders en andere betrokkenen? Welke opvattingen, structurele en culturele kenmerken van de school als organisatie spelen hier een rol?

Meer bepaald, willen we meer inzicht in :

- Hoe worden verschillende instrumenten (toetsen uit handboeken, gevalideerde testen, zelfgemaakte testen, observatie-instrumenten, portfolio, ...) gebruikt in de evaluatiepraktijk en –beleid? Op welke wijze wordt er rekening gehouden met de diversiteit aan te toetsen eindtermen en ontwikkelingsdoelen? Welke evidentie gebruiken leraren en scholen in hun keuzes voor deze instrumenten en in hun evaluatiepraktijk? Wat zijn de achterliggende redenen voor de gemaakte keuze?
- Op welke wijze wordt de evolutie naar competentiegericht onderwijs vertaald in het evaluatiebeleid en de praktijk?
- Op welke wijze wordt er in de evaluatiepraktijk en -beleid rekening gehouden met de diversiteit in leerlingenpopulatie? Wat zijn de achterliggende redenen voor de gemaakte keuze?
- In welke mate voelen leraren (zich) competent om te evalueren? Waarom voelen leraren zich wel/niet competent om te evalueren?

We vragen hier een kritische analyse van de achterliggende factoren en processen, zowel bij de leraren, de schoolkenmerken, de ouders en andere betrokkenen.

Thema 7. De relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt

Context

In het kader van dit steunpunt valt de context over onderwijs-arbeidsmarkt uiteen in twee centrale vragen:

- (a) de problematiek van het beroepsonderwijs en de recente beleidsaandacht voor duaal leren en werkplekleren;
- (b) de balans tussen beroepsspecifieke vaardigheden en sleutelcompetenties die een brede inzetbaarheid toelaten.

Met de verlenging van de leerplicht in het midden van de jaren tachtig tot de leeftijd van 18 werd de basis gelegd van het huidige stelsel van leren en werken. Het beroepssecundair onderwijs, en het deeltijds onderwijs in het bijzonder, kampt met hardnekkige problemen: het negatieve imago gaat gepaard met een negatieve selectie en problematische schoolloopbanen met hoge incidentie van schoolmoeheid, spijbelen, zittenblijven, vroegtijdig schoolverlaten, alsook met negatieve sociale uitkomsten, zoals een cultuur van demotie, maatschappelijk onbehagen en problematische indicatoren op het vlak van het democratisch burgerschap.

In 2008 ging het decreet betreffende het stelsel van leren en werken van kracht. De opzet was viervoudig: (1) het voltijds engagement voor zoveel mogelijk jongeren realiseren, (2) afstemming tussen dbso, leertijd en deeltijdse vormingen vergroten, (3) een traject op maat van elke jongere aanbieden en (4) elke jongere een kwalificatie aanreiken. In 2015 werd het evaluatieonderzoek van het huidige systeem leren en werken afgerond.

De Vlaamse Regering gaf in het regeerakkoord van 2014 aan dat ze wil toewerken naar een hervorming van de arbeidsmarktgerichte studierichtingen door de introductie van een stelsel van duaal leren. Dit werd vertaald naar twee conceptnota's inzake duaal leren: "een volwaardige kwalificerende leerweg". In dit duaal leren besteden de leerlingen een aanzienlijk deel van hun opleiding (er wordt gestreefd naar 60%) op de werkplek. Duaal leren moet mogelijk zijn in alle arbeidsmarktgerichte studierichtingen van het secundair onderwijs zoals het technisch secundair onderwijs, beroepssecundair onderwijs, Secundair-na-Secundair en specialisatiejaren.

Steeds meer richten beleidsmakers hun aandacht op werkplekleren als mogelijke werkvorm om onderwijs en arbeidsmarkt nauwer op elkaar af te stemmen. Werkplekleren, als koepelbegrip, omvat *alle praktijken waarin algemene en beroepsgerichte competenties worden aangeleerd en toegepast in een werksituatie die tegelijkertijd een leersituatie is*. Vanuit het Vlaamse Onderwijsbeleid wordt in de eerste plaats gekozen voor een invalshoek die werkplekleren beschouwt als een krachtig instrument om kwaliteitsvolle leeromgevingen in te richten. Competentieverwerving staat daarbij op de eerste plaats. Andere invalshoeken uit andere beleidsdomeinen en -niveaus richten zich eerder op een instrumenteel gebruik van werkplekleren om zo vroegtijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid in te dijken (activeringsdenken).

De arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door jobpolarisering, waarbij de vraag naar zowel kennisintensieve beroepen als elementaire jobs (vooral in de diensteneconomie) toeneemt. De problematiek van aansluiting van het onderwijs met de arbeidsmarkt is niet louter kwantitatief, maar ook kwalitatief: afstuderen in een richting die toeleidt naar een knelpuntberoep is niet altijd garantie op succes. Om de employability te verhogen zijn

niet enkel beroepsspecifieke vaardigheden maar ook bredere sleutelcompetenties en sociale vaardigheden (of zogenaamde soft-skills) van essentieel belang. Gegeven de toegenomen vraag naar flexibiliteit in een snel veranderende arbeidsmarkt zijn deze laatste nog belangrijker geworden. Met een boutade: het onderwijs moet voorbereiden op jobs die nog niet bestaan.

Verder onderzoek naar de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt moet zowel de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt als de duurzaamheid van de tewerkstellingskansen (brede inzetbaarheid doorheen de arbeidsloopbaan) analyseren. Volgens arbeidseconomische inzichten is er een risico op een trade-off tussen snelle inzetbaarheid en duurzame inzetbaarheid, het risico zou zich vooral voordoen in het beroepsonderwijs en in landen waar duaal leren ingeburgerd is.

Vragen

- Welk globaal beeld kunnen we in Vlaanderen vormen van de arbeidsmarktuitkomsten van jongeren uit de arbeidsmarktgeoriënteerde richtingen van het secundair onderwijs? Hoe kan dit verklaard worden? We willen voldoende aandacht voor verklaringen op systeemniveau en voor de verschillende vormen van competenties. We vragen ook verklarende inzichten over de waargenomen verschillen tussen bso, dbso en de leertijd (Syntra). De onderzoeksresultaten moeten beleidsmakers informeren over de sterktes en zwaktes van het arbeidsmarktgeoriënteerd onderwijs in Vlaanderen.
- Wat is de impact van diverse vormen van werkplekleren op studieresultaten, studievoortgang en leeruitkomsten (vaardigheden en competenties)? Wat is het extern rendement van werkplekleren in het leerplichtonderwijs op korte en lange termijn en wat zijn hiervan de oorzaken? Kan de kwaliteit van het werkplekleren het risico op minder duurzame inzetbaarheid reduceren of ombuigen en wat zijn dan de kritische succesfactoren? Biedt geïntegreerde geletterdheidstraining succesvolle uitkomsten? De onderzoeksresultaten moeten beleidsmakers informeren over de mogelijkheden, de risico's en de kritische succesfactoren inzake de realisatie van de doelstelling van werkplekleren als instrument om een kwaliteitsvolle leeromgeving te creëren.
- Ex ante wetenschappelijke reflecties over de veralgemening van het duaal leren in het initieel arbeidsmarktgeoriënteerd onderwijs in Vlaanderen vanuit een systeemanalytische invalshoek. Daarbij willen we ook aandacht voor onder meer de kwantiteit en kwaliteit van het potentieel aanbod aan werkplekken, de rol van ondernemingen en sectoren, het vermogen van scholen en beleid om de kwaliteit van het werkplekleren te garanderen en de lessen die Vlaanderen kan halen uit (wetenschappelijk onderzoek over) buitenlandse praktijkvoorbeelden.
- Waar situeren zich de voornaamste problemen inzake de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt: is dat vooral een kwestie van structurele kwalificatiemismatch (kwantitatief tekort aan afgestudeerden uit specifieke studierichtingen) en/of van vaardigheidsmismatch (kwalitatieve problemen op het vlak van de vereiste competenties en vaardigheden)? We willen dat dit onderzoek antwoorden geeft op strategische beleidsvragen: hoe kan onderwijs beter inspelen op de vaardigheidsbehoeften van de arbeidsmarkt? Op welke (soort) vaardigheden en competenties moet onderwijs inzetten opdat jongeren een succesvolle en bevredigende arbeidsloopbaan kunnen ontwikkelen? Daarbij willen we ook dat er voldoende aandacht uitgaat naar STEM en zorgprofielen. Vanuit de werkgevers

is er een duidelijke vraag naar afgestudeerden met STEM-profielen, alsook naar afgestudeerden met een kwalificatie voor een zorgberoep. Wat zijn de voornaamste oorzaken van dit tekort, en welke ervan kunnen beleidsmatig aangepakt worden, teneinde niet enkel de toeleiding naar de desbetreffende studierichtingen, maar ook de verdere doorstroom naar de beroepen te bevorderen?

- Wat zijn oorzaken en de sociale en economische gevolgen van overscholing in Vlaanderen? Is er een risico op verdringing van laag- en middengediplomeerden op de arbeidsmarkt?

We vragen aan de onderzoekers om het onderzoek af te stemmen met de onderzoeksactiviteiten van het nieuwe steunpunt van het beleidsdomein Werk.

THEMALIJN 2: De leraar en school als organisatie

Situering

Het onderwijs staat voor heel wat uitdagingen. Cruciale actoren om deze uitdagingen mee aan te gaan, zijn de leraren en alle onderwijsprofessionals die in scholen vorm geven aan de dagelijkse onderwijspraktijk. In navolging van de beleidsnota Onderwijs 2014-2019 wijzen we op de volgende uitdagingen/trends inzake het beleid rond leraren en scholen als organisatie:

- Het belang van permanente professionalisering van leraren doorheen heel de loopbaan binnen een professioneel continuüm (van lerarenopleiding, over aanvangsbegeleiding naar verdere continue professionalisering);
- De tendens naar meer collectief werken en leren;
- De groeiende aandacht voor het welbevinden van leraren en schoolleiders.

Met deze themalijn willen we in het steunpunt inzichten verwerven over:

- (1) de wijze waarop leraren omgaan met veranderende maatschappelijke verwachtingen en uitdagingen,
- (2) processen en mechanismen van samenwerking en collectief leren en tot slot
- (3) het personeelsbeleid van scholen ingebed in het ruimere schoolbeleid.

Voor elk van deze thema's verwachten we een kritische analyse van praktijken, bepalende achterliggende processen en mechanismen (zowel individu- als contextgebonden), alsook adviezen ten aanzien van verschillende onderwijsactoren, zoals de pedagogische begeleidingsdiensten, lerarenopleidingen, onderwijsinstellingen, onderwijsprofessionals, overheid, ... De onderzoeksresultaten moeten niet enkel een analyse van de huidige situatie bieden, maar moeten ook een wetenschappelijk onderbouwde toekomstgerichte bijdrage bevatten.

Uit eerder onderzoek blijkt het belang van professionalisering van de leraren, leiderschap in de schoolorganisatie en van het evenwicht tussen professionele autonomie en verantwoording. We verwachten dat in elk onderzoek aandacht besteed wordt aan:

- de rol van de schoolleider;
- de rol van het gehele professionele continuüm (lerarenopleiding, aanvangsbegeleiding, verdere professionalisering);

- de ruimte voor de professionele autonomie.

Tot slot merken we op dat hoewel we de term 'leraar' gebruiken, we alle onderwijsprofessionals (bijv. zorgcoördinator, GOK leerkracht, ambulante leerkracht, zorgleerkracht, OKAN leerkracht, ...) bedoelen.

Thema 1. Leraar van de 21ste eeuw: verwachtingen, beleving en ontwikkeling

Context

De maatschappij evolueert voortdurend . Dit heeft uiteraard ook gevolgen voor het onderwijs en de rol van onderwijsprofessionals. Wie is de leraar van de 21^e eeuw? Welke rollen kunnen aan hem/haar toebedeeld worden? Welke rol speelt de leraar zelf, het professioneel continuüm, de school als organisatie, de samenleving, in de verdere ontwikkeling als professional? Meer concreet vraagt de diversiteit van leerlingen bijvoorbeeld op dit moment naar meer maatwerk en geïndividualiseerd onderwijs. Dit weerspiegelt zich ook in verschillende beleidsevoluties, zoals het M-decreet, de modernisering van het secundair onderwijs, flexibele leerwegen voor de lerenden, ... Deze evoluties brengen (maatschappelijke) verwachtingen met zich mee over de invulling van de rol van de leraar en andere onderwijsprofessionals en vragen in sommige gevallen dat leraren anders handelen dan voorheen. Vaak voelen zij zich echter niet voorbereid op de verwachte aangepaste opvattingen en handelingen. Er wordt in dat geval vaak verwezen naar de 'handelingsverlegenheid' van leraren: ze voelen zich niet steeds bekwaam of voorbereid om met nieuwe verwachtingen of veranderingen ten aanzien van hun rol om te gaan.

In functie van optimale ondersteuning van leraren met omgaan met veranderingen/vernieuwingen en uittekenen van implementatietrajecten door verschillende (beleids-)actoren (overheid, pedagogische begeleidingsdiensten, nascholingsorganisaties, schoolbesturen, lerarenopleiding, ...), moet dit onderzoek dieper inzicht bieden in de processen en mechanismen die spelen bij het omgaan met evoluties in verwachtingen.

Vragen

- Dit onderzoek moet meer inzicht bieden in de **processen en mechanismen** over hoe leraren en andere onderwijsprofessionals omgaan met de evoluties in verwachtingen en opvattingen over hun rol (welke knelpunten worden ervaren?). Daarnaast en samenhangend is het belangrijk om zicht te krijgen op de mechanismen met betrekking tot de "handelingsverlegenheid" en innovatie- en veranderingsbereidheid bij onderwijsprofessionals. Meer bepaald vragen we onderzoek naar de wijze waarop leraren dit beleven en ermee omgaan (waar vinden ze welke ondersteuning?); en welke factoren op micro-meso- en macroniveau hierbij welke rol spelen.
- In dit onderzoek willen we meer zicht krijgen op de wijze waarop doorheen het gehele **professionele continuüm** aandacht besteed wordt aan het omgaan met verschillende evoluties in de rollen van de leraren (en andere onderwijsprofessionals) en dus met innovatie- en veranderingsbereidheid. Het is dan ook het aangewezen dat dit onderzoek uitdrukkelijk praktijken en voorwaarden onderzoekt die leraren ondersteunen in het omgaan met diverse evoluties, doorheen het hele professionele continuüm. Hierbij is het niet enkel

belangrijk om deze praktijken te beschrijven, maar ook te analyseren en te contextualiseren.

- Tot slot vragen we een wetenschappelijk onderzoek naar **welke rollen en competenties** van leraren verwacht worden, rekening houdend met de evoluties in en rond het onderwijs.

Timing

De resultaten worden eind 2017 verwacht.

Thema 2. Samenwerking en collectief leren voor professionele ontwikkeling en schoolontwikkeling

Dit thema omvat onderzoek naar manieren om het onderwijs in een school te organiseren zodanig dat ze bevorderend werken voor het leren van zowel de leerlingen als het lerarenteam. Daarom is het wenselijk om in de onderzoeksvoorstellen aandacht besteden aan de relatie tussen professioneel leren van leraren en van leerlingen.

Voor de drie onderstaande thema's **vragen** we een **kritische analyse van de kenmerken (diversiteit aan praktijken), voorwaarden en mogelijkheden van het omschreven thema.**

Hierbij dient aandacht besteed te worden aan

- de culturele en structurele aspecten binnen (en buiten) de schoolorganisatie;
- de achterliggende (individuele en collectieve) opvattingen van de betrokken actoren;
- de wijze waarop het thema een plaats krijgt in het professioneel continuüm;
- de implicaties hiervan voor de leerlingen, leraren(teams) (zowel naar hun professionele ontwikkeling als welbevinden) en de school als organisatie (schoolontwikkeling en leiderschap in de organisatie).

2.1 Kritische analyse van praktijken, voorwaarden en context van team teaching

Uit onder meer TALIS 2013 blijkt dat hoewel team teaching nog geen courante praktijk is, er in Vlaamse scholen – net als internationaal - een tendens is naar team teaching, om zo onder meer sterker te kunnen inspelen op de nood aan differentiatie tussen leerlingen. In het kader van STEM onderwijs wordt er eveneens meer ingezet op team teaching. Ook vanuit het perspectief van professionalisering van lerarenteams wordt de meerwaarde van team teaching vaak aangehaald. Deze overwegingen hebben een rol gespeeld bij de totstandkoming van de prewaarborgregeling in het kader van het M-decreet. Leraren van het gewoon basisonderwijs worden hierbij ondersteund via co-teaching (een vorm van team teaching met leraren uit het buitengewoon onderwijs).

2.2 Kritische analyse van praktijken, voorwaarden en context van gedeeld leiderschap in scholen

Leiderschap is niet enkel een zaak van de schoolleiders die het ambt/de functie van schoolleider (de directeur) uitoefenen, maar van meerdere actoren in de school. Dit schept verwachtingen ten aanzien van al deze actoren (naar competenties, motivatie, ...), maar brengt ook verwachtingen voor de school als organisatie (incl. personeelsbeleid) met zich mee. Een voorbeeld van het opnemen van leiderschap door meerdere schoolactoren, is het werken met (vak)werkgroepen, of met leraren met een specifieke opdracht, zoals zorgcoördinatoren, ICT-coördinatoren, ...

2.3 Kritische analyse van het leren van andere onderwijsprofessionals buiten de eigen werkcontext

Scholen en leraren zijn door de complexiteit en de evoluties in het onderwijs genoodzaakt om meer samen te werken met andere onderwijsactoren, zowel binnen als buiten de eigen werkcontext. Het is algemeen aanvaard dat de school een werk- en leerplaats voor leraren moet zijn. Deze dient van die aard te zijn dat niet alleen leerlingen kunnen leren, maar ook het professioneel leren van de onderwijsprofessionals ondersteund wordt. Onderzoekers verwijzen hierbij naar de school als professionele leergemeenschap. Ook buiten de eigen school en werkcontext doen zich heel wat leeransen voor. Denk hierbij aan samenwerking met andere scholen, tussen gewoon en buitengewoon onderwijs, tussen basisonderwijs en secundair onderwijs, met andere onderwijssectoren (deeltijds kunstonderwijs, volwassenonderwijs, centra voor basiseducatie, HBO5, hoger onderwijs, ...), niet onderwijs-actoren (zoals welzijn, kind en gezin) en met privé-organisaties. Ook deelname aan diverse netwerken maakt het mogelijk dat onderwijsprofessionals buiten de eigen werkcontext leerervaringen opdoen. De mate waarin deze samenwerking en peer learning daadwerkelijk bijdraagt tot professionele ontwikkeling van onderwijsprofessionals en tot schoolontwikkeling is echter sterk verschillend en afhankelijk van heel wat processen en factoren.

Thema 3. Personeelsbeleid ingebed in schoolbeleid en rekening houdend met keuzes van leraren

3.1. Personeelsbeleid ingebed in schoolbeleid

Context

Het personeelsbeleid in scholen staat niet los van het algemene schoolbeleid en de doelstellingen die de school wil realiseren. Scholen zijn autonoom om hun personeelsbeleid vorm te geven om zo de keuzes die de school maakt te realiseren. Eerder en lopend onderzoek biedt inzichten in het personeelsbeleid van scholen (zie o.m. Devos, 2005; Devos en Tuytens, 2014).

Op het vlak van personeelsbeleid staan scholen momenteel evenwel voor heel wat uitdagingen. Zo zijn er de uitdagingen om goed onderwijs te geven in de context van lerarentekort, de uitdaging om diversiteit in het lerarenteam te realiseren, de uitdaging om de expertise van leraren(teams) in de school te versterken, ... Tegelijk wordt er – gelet op de rapporten over het ziekteverzuim in het onderwijs – expliciet aandacht gevraagd voor het welbevinden van de leraren(teams) doorheen hun hele loopbaan (zowel in het begin als op het einde van de loopbaan).

Daarnaast zijn er in scholen steeds meer onderwijsprofessionals werkzaam met een specifieke onderwijsopdracht. Denk hierbij aan de OKAN leerkracht, de STEM coach, Er wordt van deze experten (al dan niet expliciet) verwacht dat ze niet enkel het leren van de leerlingen ondersteunen, maar dat ze ook een bijdrage leveren aan de schoolontwikkeling en de professionalisering van het schoolteam.

Deze uitdagingen maken het niet eenvoudig om het personeelsbeleid maximaal in te zetten voor het schoolbeleid, voor het realiseren van de strategische keuzes, voor het voeren van een beleid dat aansluit bij de visie van de school, De complexe relatie tussen personeelsbeleid en schoolbeleid wordt nog meer uitgedaagd. De schoolleider, die hierbij

een cruciale rol speelt, dient permanent verschillende (individuele en collectieve) belangen af te wegen.

Vragen

Met dit onderzoek willen we een zicht krijgen op de complexe relatie tussen het personeelsbeleid en het schoolbeleid. Hierbij vragen we aandacht voor specifieke thema's die uitdagingen vormen voor het personeelsbeleid in de huidige context:

- aandacht voor het welbevinden van de leraren doorheen heel hun loopbaan (met bijzondere aandacht voor het begin en einde van de loopbaan);
- aandacht voor de inzet en ondersteuning van zij-instromers in het onderwijs;
- aandacht voor diversiteit in het lerarenteam;
- inzet van onderwijsprofessionals met een specifieke opdracht en/of expertise. De vraag stelt zich bij de inzet van onderwijsprofessionals met specifieke expertise wanneer (onder welke condities) dit leidt tot professioneel leren van klasleraren en het volledige lerarenteam (en tot betere leercontexten voor leerlingen). Met andere woorden, welke condities moeten vervuld zijn opdat deze leraren niet enkel voor leerlingen maar ook voor leraren(teams) leiden tot leren.

Ook hier vragen we een kritische analyse van diverse praktijken, randvoorwaarden en contexten. Hierbij dient niet enkel aandacht besteed te worden aan de culturele en structurele aspecten binnen de schoolorganisatie, maar ook aan de achterliggende (individuele en collectieve) opvattingen van de betrokken actoren. Ook dient de ruimere context in rekening gebracht te worden, zo wordt de mate van doelbewuste keuzes inzake het personeelsbeleid ook beïnvloed door de (on)beschikbaarheid van leraren. Tot slot is het in dit onderzoek ook belangrijk om na te gaan wat de implicaties hiervan zijn voor de leerlingen, leraren(teams), en de school als organisatie.

3.2. Keuzes van onderwijsprofessionals in hun loopbaan

Context

Een van de grootste aantrekkingspolen van het lerarenberoep is de vastheid van betrekking, de vaste benoeming, en de daarmee gepaarde beroepsstabiliteit (Matheus, Siongers & Van den Brande, 2004). Echter, leraren blijven hierdoor actief binnen dezelfde school of scholengemeenschap en zien hun loopbaanmogelijkheden als beperkt. Ook Nederlandse cijfers bevestigen dat de mobiliteitsverwachtingen in de onderwijssector laaggespannen zijn.

Dit wil niet zeggen dat onderwijsprofessionals geen keuzes (kunnen) maken in hun loopbaan, bijvoorbeeld om tijdelijk via een verlofstelsel deeltijds te gaan werken, om een andere functie binnen het lerarenteam op te nemen, om schoolleider te worden, om in een andere school te gaan werken, of om het onderwijs te verlaten. Samenhangend met het vorige thema, kunnen dergelijke keuzes die onderwijsprofessionals maken een impact hebben op de mogelijkheden die een schoolleider heeft om personeelsbeleid te voeren.

Vragen

Met dit onderzoek willen we zicht krijgen op

- welke keuzes en keuzestrategieën onderwijsprofessionals maken doorheen hun loopbaan;
- aanleidingen voor wijzigingen in de loopbaan;
- contextfactoren of factoren bij de onderwijsprofessional zelf (opvattingen, thuissituatie, ...) een rol spelen?

We verwachten een kritische analyse van de keuzes die onderwijsprofessionals maken doorheen hun loopbaan en hoe de schoolorganisatie en andere contextfactoren van invloed zijn op deze keuzes. Tot slot willen we inzicht in de wijze waarop deze keuzes op hun beurt een invloed kunnen hebben op de schoolorganisatie.

THEMALIJN 3: Organisatie van het onderwijs

Situering

Hoe kan onderwijs zich optimaal organiseren om haar kernopdrachten waar te maken en welke rol kan de overheid hierin spelen? In welke randvoorwaarden moet de overheid voorzien opdat kwaliteitsvol onderwijs gerealiseerd kan worden?

In de beleidsnota wordt benadrukt dat de overheid vertrouwen en ruimte moet geven aan scholen. Zo moet in het kader van het nieuwe inschrijvingsbeleid gewerkt worden aan vereenvoudiging.

In de context van budgettaire schaarste worden in de beleidsnota maatregelen aangekondigd om de overheidsmiddelen efficiënter en effectiever in te zetten. Hiertoe is een evaluatie van de bestaande financiering cruciaal. Hierbij aansluitend moet er ook aandacht zijn voor de verhouding tussen publieke en private bijdragen aan het onderwijs en de studiekosten van de lerenden.

Thema 1. Financiering in het basis- en secundair onderwijs

Context

Op 1 september 2012 startte het nieuwe omkaderingssysteem voor het gewoon basisonderwijs. Sinds dan bestaat de basisomkadering in het gewoon basisonderwijs uit de lestijden volgens de schalen, de additionele lestijden en op basis van de socio-economische leerlingenkenmerken (SES lestijden gebaseerd op 3 indicatoren: opleiding van de moeder, thuistaal en studietoelage). Het Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming voert jaarlijks een monitoring uit (bepalingen in artikel 137 van het decreet basisonderwijs). Meer informatie is hier te vinden: <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13615>

De personeelsomkadering in het voltijds gewoon secundair onderwijs wordt vandaag berekend volgens een complex geheel van verschillende mechanismen en uitgedrukt in verschillende maatstaven (een pakket uren-leraar voor onderwijzend personeel, punten voor bestuurs- en ondersteunend personeel en taak- en functiedifferentiatie, extra uren-leraar voor specifieke doeleinden zoals gelijke onderwijskansen, onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers, afzonderlijke punten voor ICT, ...). Wat de extra uren-leraar voor gelijke onderwijskansen (GOK-middelen) betreft, ontvangen secundaire scholen die aan de voorwaarden voldoen gedurende een periode (cyclus) van drie opeenvolgende schooljaren extra personeelsomkadering voor het uitbouwen van een gelijke onderwijskansenbeleid. Meer informatie:

- Omzendbrief: <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13678#3>
- Codex secundair onderwijs: <http://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14289>

- GOK-controles inspectie:
http://www.ond.vlaanderen.be/inspectie/opdrachten/Andere_opdrachten/gok.htm

Naar analogie met het gewoon basisonderwijs en in uitvoering van het masterplan secundair onderwijs zullen deze extra uren-leraar geïntegreerd worden in de reguliere personeelsomkadering van secundaire scholen.

De nieuwe financiering van de werkingsmiddelen in het basis- en secundair onderwijs (financieringsdecreet 2008) werd recent geëvalueerd door onderzoekers van de K.U.Leuven (Smet et. al 2015) en door het Rekenhof. De vraag naar het effect van de werkingsmiddelen op ongelijke onderwijskansen (impactmeting) bleef in dat onderzoek onbeantwoord.

Vragen

We vragen ten eerste een evaluatie te maken van het nieuwe **omkaderingssysteem** in het **basisonderwijs**:

In deze evaluatie dienen de volgende vragen te worden beantwoord:

- Evaluatie van de bestaande parameters in functie van de doelstellingen en beleidssuggesties formuleren inzake de wenselijkheid van het introduceren van andere of aanvullende parameters;
- Aanwending van de middelen (schoolbeleid);
- Multi-level governance. Wat is de rol van de verschillende actoren, en wat zijn op dit vlak de kritische succesfactoren, mogelijkheden en hinderpalen om de beleidsdoelstellingen van het decreet te realiseren? Is er een goed evenwicht tussen vrijheid, ondersteuning, transparantie, toezicht en accountability?
- Impactevaluatie van de SES lestijden. We vragen maximale inspanningen om de effecten van de SES-omkadering in het basisonderwijs te meten en te verklaren. We vragen ook om beleidssuggesties te formuleren om de compensatiefinanciering effectiever te maken.

Voor de omkadering in het **voltijds secundair onderwijs** beperkt de vraag zich tot een impactevaluatie van de extra uren-leraar GOK. We vragen maximale inspanningen om de effecten van de extra uren-leraar GOK in het voltijds gewoon secundair onderwijs te meten en te verklaren. We vragen ook om beleidssuggesties te formuleren om de compensatiefinanciering te integreren in de reguliere omkadering én effectiever te maken.

Voor de **werkingsmiddelen** vragen we onderzoek naar het effect van de SES-middelen in **basis en secundair onderwijs**. Zonder afbreuk te doen aan de keuzevrijheid van de onderzoekers op het vlak van methodologie, en rekening houdend met het feit dat een zuiver experimenteel design met random toewijzing niet mogelijk is, vragen we om de alternatieven naar effectmeting op basis van verschillende databronnen maximaal te exploreren (bijvoorbeeld instrumentale variabelen, multiple baseline design, interrupted time series, difference-in-difference, propensity scores, regressie discontinuïteit, ...). De kwantitatieve effectenmetingen dienen ook theoretisch onderbouwd te zijn en geïntegreerd te worden met andere kennisbronnen (literatuurstudie en mixed-method met inbegrip van kwalitatieve methoden). Waar mogelijk moeten de kritische succesfactoren geïdentificeerd worden (“wat werkt, waarom, voor wie en hoe?”).

Timing

We verwachten dat dit onderzoek onmiddellijk bij aanvang van het steunpunt wordt opgestart.

Thema 2. Evaluatie van het nieuw inschrijvingsbeleid

Context

In de beleidsnota staat de ambitie om het inschrijvingsrecht te vereenvoudigen en te vernieuwen. Het huidige inschrijvingsrecht is complex, onder andere door de techniciteit van de operationalisering en omwille van de verschillen tussen regio's. De vrijheid van schoolkeuze vormt de basis van het inschrijvingsrecht. Echter, de combinatie van capaciteitsdruk en het geheel aan regels maakt dat ouders en scholen dit inschrijvingsrecht soms net ervaren als een beperking van die vrije schoolkeuze.

Bij de vereenvoudiging van het inschrijvingsrecht vertrekken we vanuit de volgende specifieke doelstellingen:

- maximale keuzevrijheid van de ouders;
- het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen;
- het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie;
- bijkomend voor Brussel: de bescherming van de gelijke onderwijs- en inschrijvingskansen van Nederlandstaligen en het behoud van het Nederlandstalig karakter van het door de Vlaamse Gemeenschap gefinancierd of gesubsidieerd onderwijs.

Wanneer het nieuwe inschrijvingsbeleid in werking treedt (ten vroegste op 1/9/2017, voor inschrijvingen voor schooljaar 2018-2019), zal er nood zijn aan een evaluatie, in eerste instantie van de implementatie en nadien ook van de effecten.

Vragen

Vanuit de huidige (zeer voorwaardelijke) stand van zaken in de conceptontwikkeling lijken dit elementen die mogelijk een monitoring en evaluatie van het proces vragen: de communicatie naar en begeleiding van scholen, de communicatie en begeleiding van ouders (waaronder de inzet van intermediairen), de opstart en ondersteuning van het lokaal overleg, overal in Vlaanderen, enz. Het onderzoek kan dus starten vanaf de goedkeuring van het nieuwe decreet inschrijvingsrecht, met een focus op de voorbereiding van het werkveld op de inwerkingtreding en de implementatie.

Daarnaast willen we een realistische beleidsevaluatie laten uitvoeren van de (nieuwe) maatregelen inzake het inschrijvingsbeleid, met aandacht voor de effecten en mogelijke trade-offs van deze maatregelen op de diverse doelstellingen van het beleid, te weten: maximaliseren van keuzevrijheid van ouders, transparantie en eenvoud, beperken van segregatie. Het Centraal Aanmeldingsregister (CAR) zal interessante beleidsinformatie kunnen aanleveren voor het monitoren van de implementatie en mogelijke effecten. Binnen de looptijd van het steunpunt kan de nodige dataverzameling gebeuren om dit onderzoek naar de effecten te kunnen voeren.

Timing

Vanaf het schooljaar 2018-2019.

Thema 3. Studiekostenmonitor: afname en analyses

Context

De voorbije jaren heeft het departement Onderwijs en Vorming meerdere initiatieven genomen om de studiekosten voor de lerende in verschillende onderwijsniveaus en –sectoren in kaart te brengen. Deze initiatieven kaderden in de specifieke context van die onderwijsniveaus en –sectoren, waardoor er heel wat methodologische en inhoudelijke

verschillen zijn. Omdat verschillende structuurwijzigingen zijn doorgevoerd in het Vlaamse onderwijs, werd in 2014 de bouw van een volledig nieuwe monitor gestart waarin zowel een nulmeting als een verdere periodieke opvolging van de studiekosten vervat zit. Deze wordt opgeleverd in 2016.

Vragen

De bedoeling is vanaf dat jaar de studiekosten van de lerende in het kleuter- en lager onderwijs (gewoon en buitengewoon), het secundair onderwijs (gewoon en buitengewoon), het hoger onderwijs, HBO5 en het volwassenenonderwijs op periodieke basis in kaart te brengen. Naast de afname van de studiekostenmonitor, verwachten we ook dat deze data gebruikt worden bij analyses in het kader van andere themalijnen, voornamelijk bij themalijn over de lerende.

Timing

Een eerste afname, dat als nulmeting gehanteerd kan worden, impliceert verschillende surveymomenten, één per onderwijsniveau en dit tussen 2017 en 2018. We vragen om te starten met de afname in het hoger onderwijs.